

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Örigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Apanta Ta Ellēnisti Heuriskomena

Origenes

Rothomagi, 1668

Origenis Commentariorvm In Evangelivm Secvndvm Iohannem Tomvs
Decimvs. Örigenus Tōn Eis To Kata Iōannēn Eyaggelion Exēgētikōn Tomos
10.

urn:nbn:de:hbz:466:1-19358

tollit peccatum mundi, interpretari debemus mundum spiritualiter esse Ecclesiam (ablatione peccatorum circumclusa in sola Ecclesia.) Quomodo enim quod a discipulo suo in epistola dicitur de Servatore, qui propitiatio est pro peccatis, interpretabimur, sic habens: *Siquis peccaverit advocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi.* Quando quod apud Paulum est, huic reor esse simile, sic habens: *Qui est Servator omnium hominum, maxime fidelium.* Rursus ad hunc locum Heracleon veniens, absque aliqua approbatione, & appositione testimoniorum, enunciat Iohannem tanquam Prophetam dicere, *Agnus Dei, & ut excellentior, quam Propheta dicere, Qui auferit peccatum mundi.* Quorum primum existimat de corpore ejus dici, secundum vero de eo, quod est in corpore, quia agnus imperfectus fit in ovium genere. Atque tale etiam sit corpus comparatione inhabitantis in ipso. Perfectionem vero, inquit, si volebat corpori attribueret, arietem ipsum immolandum dixisset. Sed non arbitror necessarium esse post tot inquisitiones factas, eadem hoc in loco repetere, contententes contra ea, quae dixit Heracleon parum doctae. Tantum hoc adhuc notetur, quod, ut vix mundus capax illius fuit, qui seipsum inanivit, sic agno, & non ariete opus fuisse ad illius auferendum peccatum.

A χόσμος, κόσμον νοητίον ὑγιᾶς πᾶν ἐκκλησίαν, ἀπαρχὴν τοῦ κόσμου καὶ ἀμάρτιας εἰς κοινὸν πᾶν ἐκκλησίαν. πᾶς γὰρ ὁ ἐν τῇ ἐπίση. λη ἁπὸ τοῦ αὐτοῦ μαθητῆ εἰρημὸν ἀπὸ τοῦ σωτῆρος ἰσχυρῶς ἀπὸ τοῦ ἀμάρτιων τυχερῶντος διηρησόμεθα ἕως ἔχρον. καὶ ἐάν τις ἀμάρτη, ἀμάρτην ἔχον ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἰσοσῶν χριστοῦ εἰσόν, καὶ ἄλλος ἰσχυρῶς ἐστὶ ἀπὸ τοῦ ἀμάρτιων ἡμῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ ἡμετέρων ἢ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ κόσμου. καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ νομιζῶ ἐστὶ ἀμάρτησιν, ἕως ἔχρον. ὅς ἐστι σωτὴρ πῶτον ἀπὸ τῶν μαλίστα πιστῶν. πάλιν ἐν τῷ ποταμῷ οἱ ἑσκληίων ἡμῶντος, καὶ εἰς πάντας κατακόρυφους, καὶ ἀμάρτιων μάρτυριον, ἀποφαίνεται ὅτι ὁ χριστὸς ἀμὸς ἐστὶ τοῦ κόσμου, φησὶν ὁ ἰωάννης. ὁ δὲ ὁ ἀγων τὴν ἀμάρτιαν ἐκ κόσμου, ὅς ἀποσπασθῆναι ἀπὸ τοῦ κόσμου καὶ μὴ ἀπὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ λέγεται, ὁ δὲ ἀποσπασθῆναι ἀπὸ τοῦ σώματος, τὸ ὄν ἀμὸν ἀπὸ τοῦ ἐπὶ ἐν τῷ σώματι γενέσθαι. ἔπειτα καὶ ὁ κόσμος ἀμάρτιων ἐστὶ ἐνοικεῖντος ἀπὸ τοῦ ὅτι τέλειον εἰ ἐβόλετο, φησὶ * τὸ σῶμα * ὁ μάρτυρῶσα, χριστὸν εἰπὸν αὐτὸ ὁ μέλλον γενέσθαι * καὶ ἡγήσασθαι ἀναγκάσθαι τὸν πλιεσῶτα καὶ ἡγεμονίας ἐξουσίας * πάλιν ἀπὸ τοῦ πῶτον, ἀγωνίζομενος ἀπὸ τῶν ἀμάρτιων καὶ ἑσκληίωντος εἰρημῶνα * μόνον ἢ τὸ ὅτι ἑσκληίωντος, ὅτι ἄσπερ μάλισ ἐχάρησεν ὁ κόσμος ὅτι καὶ ὁ σώματι αὐτοῦ ἐκκοινοῦσθαι.

ὅτι καὶ ὁ σώματι αὐτοῦ ἐκκοινοῦσθαι, ὅτι καὶ ὁ σώματι αὐτοῦ ἐκκοινοῦσθαι, ὅτι καὶ ὁ σώματι αὐτοῦ ἐκκοινοῦσθαι, ὅτι καὶ ὁ σώματι αὐτοῦ ἐκκοινοῦσθαι.

ORIGENIS COMMENTARIORVM IN EVANGELIVM SECVNDVM IOHANNEM TOMVS DECIMVS. ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΕΞΗΓΗΤΙΚΩΝ ΤΟΜΟΣ Ι΄.

Postea descendit Capharnaum ipse, & mater eius, & fratres eius, & discipuli eius, & ibi manserunt non multis diebus. Instabat autem pascha Iudeorum, & ascendit Hierosolymam Iesus, & reperit in templo eos, qui vendebant boves, & oves, & columbas, & mensarios sedentes: Cumque fecisset flagellum ex

Mετὰ τὸ καταβῆναι εἰς καφαρναῦμ αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τοὺς μαθητὰς. καὶ ἐκεῖ ἐμείναν ἡμέρας ἅμα. καὶ ἐγένετο ἡ πασχα τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς ἱεροσόλυμα. καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας βοῦς, καὶ ἀγνῶτα, καὶ ἀγελάδας, καὶ τὸς κερματιστὰς καθήμενους. καὶ ποιήσας ὡς

Φερέγγιον ἐκ οργάνων, πᾶσι δὲ ἐξέβαλεν ἐκ
 τῆς ἱερᾶ, πᾶσι τε κότεύατα, καὶ τὰς βόας, καὶ τῆς
 κολλιβοῦσιν ἐξέχευε τὰ κέρματα, καὶ τὰς βαπτί-
 ζας ἀπέτριψε, καὶ τὸς τὰς περὶ τὸ εὐαγγέλιον
 εἶπεν· ἀρατε τοῦτα ἐν τῷ οὐρανῷ, μὴ ποιῆτε ἐν
 οὐρανῷ τὸ πατρὸς μου, οὐκ ἔμπορεύσθε· τότε ἐμνή-
 σθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι γαζομακρῶν ἔστιν, ὅτι
 ὁ Ἰησοῦς τῶ οὐκὰν ἐκ καὶ τῶν κέρματων με· ἀπε-
 κρήνησαν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ εἶπαν αὐτῷ, τί ση-
 μάει δὲ φησὶς ἡμῖν ὅτι τοῦτα ποιῆς; ἀπεκρήνη-
 σεν γὰρ καὶ εἶπε· λύσατε ἐν καινῷ θεῷ, καὶ ἐν
 πνεύματι ἡμεῖς ἐγερῶμεν αὐτὸν· ἀπεκρήνησαν δὲ
 οἱ Ἰουδαῖοι, παραχρῆμα καὶ ἐξ ἔπαινον ἠκούσα-
 μένην ὅτι καὶ οὐκ ἐστὶν ἐν πνεύματι ἡμεῖς ἐ-
 γερῶμεν αὐτὸν; ἐκείνος δὲ ἔλεγε περὶ τῶ καινῷ τῷ
 σώματι αὐτοῦ· ὅτι ἐν ἡμέρῃ ἐκ νεκρῶν,
 ἐμνήνησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι τὸ πνεῦμα,
 καὶ ἐπίστασαν τῆ γραφῆ καὶ τὰ λόγια ἐν εἴ-
 πεν ὁ Ἰησοῦς· ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς ἱεροσολύμοις ἐν
 τῷ πάσχα, ἐν τῇ ἰορτῇ, ἐπίστασαν εἰς τὸ
 ὄνομα αὐτοῦ πολλοὶ θεωροῦντες αὐτὸν τὰ σημεῖα
 ἃ ἐποίησεν· αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστασαν εἰ-
 πὼν αὐτοῖς, ὅτι αὐτὸν γινώσκον πᾶσι
 τῶν, καὶ ὅτι ἐκείνος εἶχεν ἵνα περὶ
 τῆς ἀποκαλύψεως αὐτοῦ· αὐτὸς γὰρ ἰγνώσκον πᾶ-
 ῖν ἐν τῷ ἀποκαλύπτῳ· * ἐν αὐτοῖς ἀναγεγραμ-
 μένοι δὲ οὐκ εἶπεν, καὶ αὐτὰ πάντα ἀναλογίῃ ἀρμύ-
 ρων ἐκείνων περὶ γαζομακρῶν, γαζομακρῶν ἐξέβαλεν
 ἱεροσολύμοις ἐπιγεγραμμένη δὲ οὐκ εἶπεν, ἐξαιρέτως
 ἦν περὶ δὲ οὐκ εἶπεν, καὶ αὐτὰ πάντα ἐπιγεγραμμένη
 διωκτικοῖς διδάσκει λόγον· τοῦτα δὲ μοι ἐν
 τῷ πνεύματι διέκρινον τῶν λέγειται περὶ σε, πολ-
 λαχρῶν ὁρατῶν τῶν γαζομακρῶν ἐξαιρέτως περὶ
 μίας πνεύματι ἐν δὲ ἀποκαλύπτῳ, ὡς εἶπεν καὶ
 οἱ ἱεροσολύμοις καὶ οὐκ εἶπεν, ἐλπίζοντι ὅτι ἀποκαλύ-
 ψῆς θεοῦ πλέον πᾶσι εἰς τὸν οὐρανόν, ὅτι
 ἵνα καταρχῆν καὶ διώκων, ἐμνήνησαν αὐ-
 τὸς τῶν θεωροῦντων τὰ κέρματα ἐν τοῖς οὐρα-
 νῶν αὐτοῦ· ἀρατε δὲ τὸ βιβλίον ἐν τῷ οὐρανῷ·
 μετὰ τῶν κατέβη εἰς καφαρναῦμ αὐτὸς, καὶ ἡ μι-
 κρὸν αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοί, καὶ οἱ μαθηταί, καὶ ἐκ
 ἡμεῖς ἡ πολλὰς ἡμέρας· καὶ οἱ λοιποὶ γὰρ γαζομακρῶ-
 νος τὰ ἀναγεγραμμένα μετὰ τῶν περὶ τὸν οὐρανόν ἀ-
 γῶνα τῶν κέρματων, εἰς τὸ γαζομακρῶν φασὶν αὐτὸν
 ἀναγεγραμμένα· μετὰ τῶν δὲ καὶ λέγειται περὶ τῶν
 ἡμεῖς ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τῶν κέρματων εἰς καφαρ-
 ναῦμ· ὁ δὲ μαθητῶν, καὶ μετὰ τῶν καὶ αὐτὰ πάντα λέγειται τῶν αὐτῶν ἀναγεγραμμένα,
 ὅτι ἀναγεγραμμένα, ὅτι ἰωάννης περὶ τῶν κέρματων, τὸ μὲν μαθητῶν· τότε ἀφῆ-
 νον

A funiculis, omnes eiecit e templo oves si-
 mul, ac boves: & mensariorum aes effu-
 dit, & mensas subvertit, & his, qui
 columbas vendebant, dixit: Auferite ista
 hinc, nec facite domum Patris mei, domum
 mercatus. Recordati vero sunt discipuli eius,
 quod scriptum est: Zelus domus tue excedit
 me. Responderunt ergo Iudaei, & dixerunt
 ei: Quod signum nobis ostendis quandoqui-
 dem ista agis? Respondit Iesus, & dixit eis:
 Destruite templum hoc, & in tribus diebus
 suscitabo illud. Dixerunt ergo Iudaei: Qua-
 draginta & sex annis edificatum est tem-
 plum hoc, & tu in tribus diebus suscitabis
 illud? At ille dicebat de templo corporis sui.
 Quum ergo suscitatus esset a mortuis, recor-
 dati sunt discipuli eius, quod hoc dixisset il-
 lis, & crediderunt Scripturae, & sermone,
 quem dixerat Iesus. Cum autem esset Hie-
 rosolymis in pascha die festo, multi credide-
 runt in nomen eius, videntes signa eius, quae
 edebat. Ipse autem Iesus non credebatur semet-
 ipsum eis, eo quod ipse nosset omnes, nec
 opus haberet, ut aliquis testaretur de homine.
 C Ipse enim sciebat quidquid esset in homine.

Numeri, qui in ipso Numerorum li-
 bro scripti fuerunt, juxta quandam
 proportionem convenientem unicuique
 rei, Scriptura digni habiti sunt. Inqui-
 rendum autem est, an unus ex Mosis li-
 bris Numerorum inscriptione notatus,
 rationem numerorum eximie doceat eos,
 qui hujusmodi accurate investigare va-
 lent. Quae mihi ad te in principio de-
 cimi tomi dicuntur, tum intuenti fre-
 quenter numerum denarium assequutum
 fuisse privilegium Scripturae excellentis,
 ut tibi quoque licet diligenter confide-
 rare, tum speranti etiam fore, ut aliquid
 majus a Deo in hunc Tomum accipiam,
 quod ut contingat, pro viribus praebere
 nos ipsos Deo tentemus, qui cupit opti-
 ma largiri; sed incipiendus hinc est li-
 ber. Postea descendit Capharnaum ipse, &
 mater eius, & discipuli eius, & manserunt
 ibi non multis diebus. Etiam ceteri tres,
 qui Evangelia scripserunt, inquit Dominum
 in Galileam secessisse, post ipsius
 contra Diabolum certamen. Matthaeus
 autem, & Lucas prius cum venisset Na-
 zareth, postea illa relicta profectum ha-
 bitasse Capharnaum. Matthaeus vero, &
 Marcus causam etiam quandam dicunt,
 cur ipse inde discesserit, nempe quia au-
 disset Iohannem ab Herode in carcerem
 conjectum fuisse. Habent autem se sic
 verba; Matthaei quidem: Tunc omittit il-

1oh. 2. 11.

των εν κηρα της γαλιλαας γαμοι οικονομιας, δλων οπ οτι πατιραται, ετε εν ναζαρεθι ε-
 γρητο, ετι ιωαννης πα παρδεδοτο. μτ ου
 η καρναριμ, ενθα εμεινεν ο πολλας ημερας,
 τω παρκα η ιουδαων ε γως οντος αυτη ιεροσολυ-
 μα, οπ οκβαλις ου ε ιερω τα παρβατα, η
 τις εοας, ηη οκ γει ηη κερματων πα κερ-
 ματα. εοικε δε εν τις ιεροσολυμοις ο ηη Φα-
 ριστων αρχων ιουδαμωσ ευκτες παρς αυτον
 αρχων ελλουδιναι, ηη ακηχεναι ταυτα α
 εξεση οκ τω διαγαλις λαβεν. μτ δε ταυτα
 ελθεν ο ιουδς, ε οι μαθηται αυτη εις τω ιου-
 δαμω γην, ηη οκ δε διετελε μετ αυτη, ηη
 εβαπτιζε καθ εν κηρον ην ηη ιωαννης βα-
 πτιζων εν ανων ε γως τω * αλιμ, οπ υδατα
 πολλα ην οκ δε, ηη παρμενονη η βαπτιζοντο.
 ετω γδ λο βελθημωσ εις η φυλακη η ιωαν-
 νησ, οτε ηη ερητο ζητησις ου ηη μαθητη
 ιωαννη μτ ιουδαων παει καρταεισιδ, ηη ηλ-
 ροι παρς ον ιωαννην λεγοτις παει τω σωτη-
 ρεσ τω. ηη οκ βαπτιζε, ηη παρτις ερηται
 παρς αυτον. ακημωσιον παει τω βαπτιζω λο-
 γωσ ες ετην ασα αυτησ τις γαφωσ ακημω-
 τωσ λαβεν. ει η πωτανωμωσ ημιν παει
 τω, * γιροτε παρτω εν τη καρναριμ ο
 ρητοσ, ηη λεβη ματημα, ηη ηη λοιπων δυο
 ακημωσιονσ φησι μτ ον πιραμων, οπ
 καρταειται τω ναζαρεθ ελθων καρταειται εις
 καρναριμ τω παρκαλασαια. παει αμα
 εληθη ηη ερησι τω παρκα ματημα, ηη
 μαμα ειρημωσ, ως λαφ ο ακημωσιον αυτον
 παει τω ιωαννη παρκαδοτησ, εις τω γαλι-
 λαας ανακηρτωσ. ηη ο παρκα τω ιωαν-
 νη μτ ηησ οικονομιασ παρς τω εν καρ-
 ναριμ μωη κειθων, ηη τω * ιεροσολυ-
 μα αυτον, τω τε εις τω ιουδαων οκ εδεν
 κηροδον, οπ ετω βελθημωσ ην εις φυλα-
 κη η ιωαννησ, δλλ εβαπτιζεν εν ανων εφ-
 γωσ τω σαλειμ; ηη παει αλλων δε πλειονων
 ει τις ηημελωσ ερεταζοι πα διαγαλιμα παει
 τωσ ηη τω ιουδαων ασυμφωνιασ, ηη ηνα κη-
 τεκασον πιραμωμα ηη ο δυνατων παρκαση-
 σα, οκ εδνησασ ητοι ερησησ τω κηρω
 ως εληθησ τα διαγαλια, ηη ασυμφωνικωσ
 ενι αυτων παρκασησ, μη παρτω παρτω α-
 διτην τω παει τω κηρω ημωσ πιτον, η παρ-
 σιμωσ πα τωσασ ηη αληθησ αυτων οκ εν
 τωσ σωματικωσ γαρακτηροσ. * παρ ηη τω
 παει παρτω τω βυλημωσ ηη διαγαλιων
 παει ηη τωτων λαβεν, ηη τω ημιν λεκτων. ετω παει παρκαειμωσ βλημωσ παει πινημωσ

A cta dispensatione, & miraculo in nuptijs, in Cana Galilææ) perspicuum est, neque tentatum fuisse, neque in Nazaris fuisse, neque Iohannem adhuc traditum fuisse. Itaque post Capharnaum, ubi mansit non multos dies, cum Pascha esset Iudæorum in propinquo, ascendit Hierosolymam, quando e templo ejecit tum oves, tum boves, & mensariorum ara effudit. Videtur autem Nicodemus Pharisaorum princeps, noctu ad ipsum principio venisse Hierosolymam, audisseque, quæ licet ex Evangelio accipere. Post hæc au-
 tem venit Iesus, & discipuli eius in terram Iudeam, & illic morabatur cum eis, ac baptizabat, quo tempore erat Iohannes in Aenon iuxta Salim, quia aqua multe erant illic, & veniebant, ac baptizabantur. Nondum enim conjctus fuerat in carcerem Iohannes, quando Orta etiam questio est ex discipulis Iohannis de purificatione cum Iudæis. Et venerunt ad Iohannem dicentes de Servatore: Ecce is baptizat, & omnes veniunt ad eum. Audierant enim Baptista verba, quæ accuratius ex ipsa Scriptura licet assumere. Quod si interrogantibus nobis quando primum fuit in Capharnaë Christus, qui lectionem Matthæi, reliquorumque duorum sequuntur, dicent, post tentationem, quando relicta Nazareth profectus habitavit in Capharnaë, quæ est civitas maritima: quomodo simul verum esse dicent & illud, quod apud Matthæum, & Marcum dictum est, Iesum scilicet secessisse in Galilæam, tanquam qui audisset Iohannem traditum fuisse; & illud, quod positum est apud Iohannem, scilicet nondum fuisse Baptistam conjectum in carcerem, sed baptizare in Aenon juxta Salim? id quod ponitur post mansionem Domini in Capharnaë, & post ascensum ad Hierosolymam, indeque ad Iudæam descensum, ac post multas alias œconomias, & dispensationes. Quin si de alijs compluribus diligenter quis exquiserit Evangelia de dissonantia secundum historiam, quam singulatim tentabimus pro virili ob oculos ponere, vertigine affectus, vel renuet confirmare Evangelia tanquam vera, & iudicio suo sibi eligens quod voluerit, alicui ipsorum Evangeliorum adhærebit, non audens funditus infirmare de Domino nostro fidem, vel admittens quatuor esse Evangelia, veritatem ipsorum non in formis, & characteribus corporalibus esse adjunget. Ut autem aliquam considerationem sententiæ, ac voluntatis Evangeliorum de hisce rebus sumamus, nobis hoc est dicendum. Esto quibus-

* κ. ε. α. μ.

* κ. ε. β. π.

* κ. ε. γ. σ.

UNIVERSITÄTS- BIBLIOTHEK PADERBORN

* κα τρε
εις τω
ιησοφ
ιησοφ

* κεραση. τωτε θυμοις, ως αυτο-
μεσ, μη αν αυτομοσ θυ, διληνομοσ φρε-
σοδ, ινα κεραση τωσ θυμοις. κα τωσ α-
θνησιον αθνησ, ινα τωσ αθνησ κεραση, δη-
λων οπ ελθωσιν αυτω τωσ λογωσ, ιδια μη
τωσ ιουδαϊοσ, ιδια ο οπ εσιν ως απο νομον,
κα αλλοτε οπ εσιν ως αυτομοσ, εαδ' οπ οπ
γωσ αθνησ. οπ α λεγα ε συηρομελου, ε
κατ' επιταρη αθνησ αν λεγα: πω γω, φη-
σιν, αθνησ, κα οκα αθνησ; οπ δε εφρεται,
κα παροφωσεν παροσφωσ, η τον ημωστων πα-
επεμνη, ιουδαϊοσ γω. οπ ο αθνησιοσ φη-
σιν. βωσεν βωμων εν ο εγγοσασο, αργωσασ
θη. ο εν αργωσασ διωσθε, τωσ εγω κη-
παλγωσ ημιν. κα πο. ως κα πωσ ησ καθ' ο-
μασ ποιησ ηιρησασ, τω γω κα ημοσ εσμεν,
τωσ θυμοις ως αυτομοσ γω, ασηβηω μη τυ-
ρωσ πωσ ασηβησασ, κα ο επιπη. οκα διοσ
αργωσασ. τω γω κα ημοσ εσμεν, κα ελε-
σασ ιδιοσ πεδο ο εβαλε. παρη δε εαδ' οπ
τωσ μη ιουδαϊοσ, απο νομον δε, απο νο-
μον γω. ταυτα δε ε μονοσ εν τω σελι τω
σαστησ ρησισα ημιν εν τω ελεγεμωσ, α-
δλλα κα εν τω σελι ησ μαθησ, αδει αν
κα αυτωσ οπ πω ε ορτωσ Αφωφωσια. ε-
γα γω τω επιπωσ βωλοσ ιδιοσ απο τω ιδιω
αδελφω σιμων αδωρεσ, κα ακωων. οσ κρηθη-
ση κησασ, ηπεσ οπ αδει ο ορωμωσ σιμω-
τωσ αδελφω απο ε απεπατωσ αδει. τω
θαλασσαν τωσ θαλιθασ ιουσ, κα ακωωντα
αμα σκεινα ο αυδρησ. διωπ οπωσ μα, κα
ποιωσ υμασ αλησ αδωρεσπων. εφρεται γω
τωσ οαδω λογιωσ αν παησθωσιν αδει τω
ημοσωσ φησωσ λογωσ, ε τω ημεσν Αφω ε-
πο μη εβαρκαψωσιν τω εν ερησ πεδο ον
αδων λογωσ, μηδεν τον αδει τω θαλωσθωσ
αδωμωσ, κα σκεφον κλημωσν ειπην, αλλα
τον βωλοσ ιουσ απο τω αδελφω μωνωσ
αδει ο ιουσ τω δνηστωσ ωρα, κα Αφω τω
ατωσ βωλοσ βωλοσ λαμβλωστω τω κη-
φωσ. ο γω ορωμωσ απο τω απεπατωσ
αδει τω θαλασσαν τωσ θαλιθασ μωλισ πο-
τε κα υσεν λαμβωσιν. οσ ο περωσ, κα
επι ταυτη τω πετωσ οικωδομωσ μα τω σι-
κρησασ. κα ο μη αδει ο ιουδωσ ιουσ γη-
νωσικωσ αδει τωσ φησασοισ βαπιλζων εν
τωσ μαθητωσ αυτωσ, βαπιλζων μα κα ησ αλ-
λαν ελαριτωσ, κα τωσ ποιων. ο δε αδει
τωσ γ' ιουσ εδαμωσ βαπιλζωσ. οπ δε κα ο
βαπιλιτωσ ιουδωσ ματωσ πολωσ αδει ο ερω-
Πατ 11.

A sub lege erant, tanquam sub lege esset,
ut eos, qui sub lege erant, lucrificaret,
& his, qui sine lege erant, tanquam es-
set sine lege, cum non esset sine lege
Deo, sed obnoxius legi Christi, ut lucrifi-
caceret exleges, & infirmis infirmus, ut
infirmos lucrificaret, perspicuum est in-
quirendas esse diligenter rationes hujus
rei; idque privatim in singulis, siue cum
efficitur tanquam iudæus, siue cum tan-
quam sub lege, siue cum est quasi sine
lege, siue interdum etiam efficitur infir-
mus. Verbi gratia, illa quæ dicitur pro-
pter veniam, non propter imperium,
tanquam infirmus exillens, dicit: *Quis
enim*, inquit, *infirmatur*, & ego non *infirmor*?
Cum autem tondetur, oblationem offerit,
vel Timotheum circumcidit, fit iudæus.
Quando autem Atheniensibus inquit: *Inveni aram,*
in qua inscriptum est, Invenio Deum,
ignoto Deo. Quod ergo ignorantes colitis,
hoc ego vobis annuncio; & illud: *Sicut & quidam vestrum* Poetarum dixerunt: *Huius enim & genus sumus,* his, qui sine lege erant, fit tanquam sine lege: pietatem testibus firmans impijssimis, & illo, qui dicit: *Ab Iove principium,* illo illius hemistichio, *Nam huius progenies etiam sumus,* abusus ad id, quod volebat. Fortasse vero interdum his, qui non sunt iudæi, sed sub lege, fit sub lege. Cæterum hæc exempla non solum utilia sunt in rebus Servatoris, verum etiam in rebus Discipulorum, de quibus etiam ipsis est quadam secundum textum dissonantia. Nam fortasse Simon, qui à suo fratre Andrea invenitur, & audit: *Tu vocaberis Cæphas,* cogitatione diversus est ab eo, qui videtur cum fratre à Iesu deambulante juxta mare Galilææ: diversus etiam ab eo, qui cum illo Andrea pariter audit: *Venite post me, faciam vos piscatores hominum.* Decebat enim, ut qui renunciabat solidiori ratione de *logos*, [hoc est de filio Dei,] qui factus est caro, qui etiam ortum hanc ob causam non scripsit filij Dei existentis in principio apud Deum, ne inventum quidem apud mare, indeque vocatum dicere, sed narrare inventum à fratre, qui mansit apud Iesum hora decima, qui etiam eo quod sic inventus fuerit, mox acceperit nomen Cephæ. Nam qui videtur à deambulante juxta mare Galilææ, vix aliquando etiam post illud accipit: *Tu es Petrus,* & super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam. Et Iesum quidem apud Iohannem agnoscunt baptizare Pharisæi in discipulis ejus, cum alijs rebus præcipuis etiam hoc faciens. At apud tres Iesus haudquaquam baptizat. Insuper Baptista Iohannes apud ejuſdem nomi.

V ij

1. Cor. 9. 10. & 14.

1. Cor. 11. 29

Act. 17. 23.

Act. 17. 32.

Ab Iove principium,

Nam huius progenies etiam sumus,

Ab Iove principium,

Nam huius progenies etiam sumus,

Tu vocaberis Cæphas,

Venite post me, faciam vos piscatores hominum.

Tu es Petrus,

Super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam.

Agnoſcunt baptizare Pharisæi in discipulis ejus,

Agnoſcunt baptizare Pharisæi in discipulis ejus,

Insuetudine habet Iesus haudquaquam baptizat.

Insuetudine habet Iesus haudquaquam baptizat.

Insuetudine habet Iesus haudquaquam baptizat.

Insuetudine habet Iesus haudquaquam baptizat.

Insuetudine habet Iesus haudquaquam baptizat.

Insuetudine habet Iesus haudquaquam baptizat.

Insuetudine habet Iesus haudquaquam baptizat.

Insuetudine habet Iesus haudquaquam baptizat.

Insuetudine habet Iesus haudquaquam baptizat.

Insuetudine habet Iesus haudquaquam baptizat.

Insuetudine habet Iesus haudquaquam baptizat.

Insuetudine habet Iesus haudquaquam baptizat.

Insuetudine habet Iesus haudquaquam baptizat.

Insuetudine habet Iesus haudquaquam baptizat.

Insuetudine habet Iesus haudquaquam baptizat.

Insuetudine habet Iesus haudquaquam baptizat.

Insuetudine habet Iesus haudquaquam baptizat.

Insuetudine habet Iesus haudquaquam baptizat.

nis Evangelistam perseverat non conje-
 ctus in carcerem. Contra apud Mat-
 thaeum fere tentato Iesu in carcerem
 traditur, quam ob causam fecedit etiam
 Iesus in Galilaeam, cavens trudi in car-
 cerem: quando ne carceri quidem tra-
 ditus invenitur Baptista apud Iohannem.
 Proinde quis adeo sapiens, & in tantum
 idoneus est, ut totum Iesum ex quatuor
 Evangelistis discat, quique valeat unam-
 quamque rem privatim agnoscere, om-
 nesque Christi, vel peregrinationes, vel
 sermones, vel opera, quae singuli nar-
 rarunt, videre, & praesertim ea, quae in
 praesenti loco Servatorem fecisse tenetur
 consequenter sexto die, quando facta est
 dispensatio illa nuptiarum in Cana Gal-
 ilaeae, & quando eum descendisse remur
 cum Matre, & Fratribus, atque Discipu-
 lis in Capharnaum, quod interpretatur,
 ager consolationis? Ad agrum namque
 consolationis post epulum illud vino ce-
 lebre cum Matre, cumque discipulis ve-
 nire Servatorem necesse erat consolatu-
 rum Discipulos, atque eam animam, quae
 ex Spiritu sancto conceperat, & eos qui
 illic utilitatem perceperunt: consolatu-
 rum inquam e fructibus in agro pleno
 futuris. Quarendum attamen, qua re ad
 nuptias Fratres ejus non veniunt: sed
 neque erant illic, nec enim dictum est,
 In Capharnaum descendunt cum ipso,
 & matre sua, & Discipulis. Insuper qua-
 rendum, quare nunc non ingrediuntur
 Capharnaum, neque ascendunt ad ipsam,
 sed descendunt. Quare vide, an hoc in
 loco per Fratres intelligenda sint haec
 potentiae, quae cum ipso descenderunt,
 quae etiam ad nuptias vocatae non sunt
 ob ea, quae praediximus: cum infra, &
 in locis humilioribus, juventur ij, qui
 Christi habentur discipuli, & alterius
 generis homines, quoniam, si vocatur
 mater ejus, sint quidam proficientes, &
 fructificantes, ad quos etiam descendit
 Dominus ipse cum ministris verbi Dei,
 & discipulis, tales adjuvans, matre sibi
 etiam assillente. Sane habitatores in Ca-
 pharnaum videntur non capere diuturnio-
 rem Iesu, eorumque, qui cum ipso des-
 cenderant, apud se consuetudinem, un-
 de manent apud ipsos non multis die-
 bus. Nam ager consolationis infernae
 non capit illuminationem de multis dog-
 matibus, rerum tenuium cum sit capax.
 Praeterea ut videamus differentiam eor-
 um, qui plus, vel minus suscipiunt Ie-
 sum, addendum est verbis illis: *Illic man-
 serunt non multis diebus*, illud quod dicitur
 a Domino resuscitato ex mortuis

Αὐτὸν δὲ διαβηλίσθη Διόσκωρος, μὴ θεολογούμενος εἰς
 φυλακὴν. ὁ δὲ ὄψαται μεταξὺ γενομένων ἐν-
 σοῦ πικραζομένων εἰς τὴν φυλακὴν παρὰ διδο-
 ῦσαι. διὸν καὶ ἀναγράφει ὁ ἱστορὸς εἰς τὴν γαλι-
 λαίαν ἀπειθαρχήσαντος τὸ ζῆμεσθαι ἐν τῇ φυλα-
 κῇ. ἀλλ' ὅσοι δὲ ἐλπίσθησαν ἐν τῷ ἰωάννῃ ὁ βα-
 πτίστης παρὰ διδομένους εἰς φυλακὴν. τίς δ' ἔ-
 πειστος σφός, καὶ ἐπὶ τούτων ἰχθὺς, ὡς πῶποτε
 τὸν ἱησοῦν ἰδοῦν ἢ τὸν πατῶρων διαβηλίστων μα-
 θῆν, καὶ ἕκαστον διακριθῆσαι, νοῦσαι, καὶ πα-
 Β σσει αὐτὴν τὰς καθ' ἕκαστον τόπον ἰδοῦν ἐπιδημίας,
 καὶ λόγους, καὶ ἔργα; καὶ μὴ τῆτοιαν τὸν παρ-
 κείμενον τόπον, ἀλλ' ἄλλως νομίζοντα τῇ ἕκτῃ
 ἡμέρᾳ τὸν σατῶρα, ὅτε γαρήνηται ἢ καὶ τὸν
 γαμον οἰκονομία ἐν κανὴ τῆς γαλιλαίας, κα-
 ταβηκάναι ἅμα τῇ μητρὶ, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς,
 καὶ τοῖς μαθηταῖς εἰς τὴν κaphαρναῦμ, ὅσῳ
 ἐρμηνοῦσαι ἀγρὸς παρὰ κλήσεως; ἐρχῆν γὰρ μὲν
 τὴν ἐν τῇ οἴκῳ διαβῆναι καὶ εἰς τὸν τῆς παρ-
 κλήσεως ἀγρὸν ἅμα τῇ μητρὶ, καὶ τοῖς μαθη-
 τῆς ἐκκλησιάζοντα ὅτι σατῶρα, παρὰ κλήσειντα
 ἐπὶ τοῖς ἐν τῇ πληρῇ ἀγρῷ ἱστορῶν καρποῖς
 τῶν μαθητοῦμένων καὶ τῶν συζητησῶν αὐ-
 τῶν ψυχῶν ἐκ τῆς ἀγῆς πῶθεντος, ἢ τῆς
 ἐκ τῆς ἀφελιμῶντος. ζήτησιον μὴ τῆτοιαν Διόσκω
 εἰς μὴ τὸν γάμον ἢ κλήσειντα οἱ ἀδελφοὶ αὐτῆς,
 ἀλλ' ὅσοι ἦσαν ἐκ τῆς, ἢ γὰρ εἰρήσῃ. εἰς δὲ
 τὴν κaphαρναῦμ καταβῆναι μετ' αὐτῆς καὶ τῆς
 ματρὸς αὐτῆς, καὶ τῶν μαθητῶν. ἔτι δὲ ζήτη-
 σιον δὲ τῆς νύκτος εἰσέρχοντα εἰς τὴν κaph-
 D φαρναῦμ, μὴ δὲ αἰθαίνοντα εἰς αὐτῶν,
 ἀλλὰ καταβῆναι. ὅσα δὲ εἰ ἐπὶ τῆς ἀ-
 δελφῶν ἀπὸ τῆς συγκαταβηκῶν αὐτῶν δυ-
 ναμῶν ἐκκλησιάζον, ἢ κλήσειντα εἰς τὸν γά-
 μον καθ' ὅσον ἐπιπῶν διηγήσεις, κατατῆρα δὲ
 ἐν ἑσπερίῃ τῆς κρημαπίζοντα μαθητῶν ὅ-
 χριστοῦ, καὶ ἄλλα ὅσων ἀφελιμῶν. ὅτι εἰ
 κλήσειντα μῆτρὶ αὐτῆς, εἰσὶ πνικὸς καρποῦσαν-
 τος, ποῦτος δὲ αὐτῆς τε καταβῆναι ὁ κύριος
 σὺν τοῖς ἑσπερίαις τῆς γῆρας, καὶ μαθητῶν,
 E τῶν πῶθεντος ἀφελῶν, καὶ τῆς μῆτρὸς αὐτῆς
 συμπαρόντος. εἰκοσι γὰρ οἱ κλήσειντοι κapha-
 ρναῦμ μὴ χριστῶν τῶν ἐπιπῶν Διόσκω τῶν
 παρ' αὐτοῖς τῆς ἱστορίας, καὶ τῶν συγκαταβῆντων
 αὐτῶν. ὅσων μῆτρὸς μὴ παρ' αὐτοῖς, ἢ μὲν
 πολλὰς ἡμέρας. τὸν γὰρ πλείονον δογματικῶν
 φωτισμῶν ὁ τῶν κατατῆρα παρὰ κλήσεως ἀγρὸς
 ἢ χριστῶν, ὀλιγωτέρων τυγχάνων δεκτικῶν πα-
 ραδοτικῶν δὲ παρὰ τῶν διορισμῶν Διόσκω τῶν
 ἐπὶ τῆς ἡμετέρας, καὶ πολλὰς ἡμέρας, τὸ ἐν τῇ

ἐπιπῶν ἢ ἑσπερίαν δεχόμενον ἐν ἡσυχίᾳ, ἐν

καὶ μεταστάντων τῶν ἀσπυγῶν ἐκ νεκρῶν μεμα-
 ρητοῦσιν ἀποστόλοις, καὶ ἀποστολοῦσιν με-
 μαρητοῦσιν πᾶσι τὰ ἔθνη, ἕως ἔρχου· ἰδὲ,
 μὴ ὑμῶν εἶμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς
 σιωπῆς τῆς αἰῶνος· τῶν μὲν γὰρ πᾶσι τὰ
 ἐν ἐκείνῃ φύσιν ἀποστολῶν γινώσκοντες ἐπὶ ἐκ-
 τῶν τυχευόντων εἰσομῶν, * * αἰατολῶν
 ἡμέρας πλείονας ποιήσας τῶν μακαριωτάτων
 τῶν πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς σιωπῆς
 τῆς αἰῶνος· ἀλλὰ δὲ ἔτι ἐν κρημασίῳ, πρὸς
 ἕως, ὡς ἡσποδεύοντες καὶ ἀβάνισον, ἢ μόνον
 ὁ ἰσὺς, ἀλλὰ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελ-
 φοὶ αὐτοῦ, καὶ οἱ μαθηταί, ἐκ τῆς ἐμφάνου ὁ πολ-
 λὰς ἡμέρας· ἀλλὰ δὲ οὐκ ἀλόγως ζητήσιν
 πᾶσι· εἰ μὴ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς αἰῶ-
 νος οὐκ ἔτι ἔσται ὁ εἶπεν· ἰδὲ ἐγὼ μὴ ὑμῶν,
 μὴ ἔτι κρημασίῳ αὐτῶν, ἕως τῆς σιωπῆς
 τῆς αἰῶνος· ὁ γὰρ, ἕως, οἰονεὶ καὶ ἐκρημασίῳ
 πᾶσι ἀλλοίῳ χρόνῳ· λεκτικῶν δὲ καὶ πρὸς τὸ
 ἔτι ἢ τῶν ἑστίων, μὴ ὑμῶν εἶμι, * *
 τὰς οὖν κρημασίῳ λέγουσιν οὐκ ἐν τῶν μα-
 ρητοῦσιν ἐστὶν ὁ σαπῆσα, ἀλλὰ μετ' αὐτῶν,
 * ὅταν ὁ γὰρ οὐκ ἐφθάρκον ἔτι τῶν τῶν αἰ-
 ῶνος σιωπῆσαι· ἐπὶ δὲ τῶν τῶν κρημασίῳ
 ἡσποδῶν αἰῶν τῶν σιωπῆσαι αὐτῶν ἐκρημασίῳ
 ὁ ἰσὺς ἔτι τῶν αὐτῶν κρημασίῳ κρημασίῳ,
 τότε οὐκ ἔτι μετ' αὐτῶν, ἀλλὰ ἐν αἰῶνι κρη-
 μασίῳ τῶν ἰσποδῶν ἐστί τῶν οὐκ ἔτι ἐγὼ, ἔτι ἢ
 ἐν ἐμοὶ κρημασίῳ, καὶ τῶν· εἰ δοκίμαυ κρημασίῳ
 ἐν ἐμοὶ κρημασίῳ κρημασίῳ; τῶν τῶν κρημασίῳ
 κρημασίῳ πᾶσι ἰδὲ καὶ τῶν κρημασίῳ ἐκρημασίῳ
 ὁ, πάσας τὰς ἡμέρας λέγουσιν, πᾶσι ἕως
 σιωπῆς τῆς αἰῶνος, καὶ τὰ ἐφικταί τῶν αἰ-
 σποδῶν φύσιν καὶ ἀλλοίῳ ἐπὶ ἐκείνῃ τυχευόν-
 τῳ· ἐστὶ γὰρ καὶ ἐκείνης τῆς ἐρμηνείας κρη-
 μασίῳ ἐκρημασίῳ * ὁ, ἐγὼ, ἵνα ὁ μὲν ἕως τῆς
 σιωπῆς μὴ ἔτι ἀποστολοῦσιν μεμα-
 ρητοῦσιν πᾶσι τὰ ἔθνη ἢ ὁ κρημασίῳ ἐσποδῶν, καὶ
 τῶν τῶν δὲ λόγου κρημασίῳ κρημασίῳ ὡς περὶ δὲ
 * καὶ τῶν * τῶν ἐπερὶ ἐν τῶν κρημασίῳ ἂν, τῶν πρὸς
 τῶν κρημασίῳ, ἐσποδῶν μὴ τῶν σιωπῆσαι τῶν αἰ-
 ῶνος, κρημασίῳ μετ' αὐτῶν, ἕως ἡσποδῶν τῶν πα-
 τῆρος τῶν πᾶσι οἱ ἐκρημασίῳ αὐτῶν ἡσποδῶν
 δῶν ἔτι ποδῶν αὐτῶν· μὴ τῶν ὅτι κρημασίῳ
 δῶν ὁ ἕως τῶν κρημασίῳ τῶν δῶν καὶ πα-
 τῆρ, τῶν πᾶσι ἐκρημασίῳ αἰῶνι τῶν· ἰδὲ ἐγὼ
 μὴ ὑμῶν εἶμι, ποτερον δὲ, πάσας ἡμέρας
 ἕως τῶν τῶν χρόνῳ, ἢ ἀπλῶς, πάσας τὰς
 * καὶ ἐν ἡμέρας * τῶν δὲ πάσας, ἀλλὰ πᾶσι, ἕως
 σιωπῆς τῶν κρημασίῳ· τῶν γὰρ ἡμᾶς οὐκ ἀ-

A apud Matthæum, discipulis missis ad do-
 cendum omnes gentes, sic habens: *Ecce*
ego vobiscum sum usque ad consummationem
seculi. Namque agnituris quidem quæ-
 cunque agnoscere potest humana natu-
 ra, dum hic degit, [dicitur demonstra-
 tive hoc: *Ecce ego vobiscum sum*: de om-
 ni vero ortu, & illuminatione, quæ his
 exoritur, qui speculantur,] quæque dies
 plures ob oculos ponit beatissimis, illud:
Omnibus diebus usque ad consummationem
seculi; de his autem, qui sunt in Caphar-
 nao, ad quos, utpote infra existentes,
 descendunt non solum Iesus, verumetiam
 Mater ejus, & Fratres ejus, & Discipu-
 li, dicitur: *Illic manserunt non multis die-*
bus. Credibile autem est aliquos non si-
 ne causa quæsituros, an post omnes hu-
 jus seculi dies non amplius futurus sit
 cum his, qui eum acceperint usque ad
 consummationem seculi, ille, qui dixit:
Ecce ego vobiscum sum usque ad consumma-
tionem seculi; nam particula, *usque*, velu-
 ti circumscriptionem quandam denotat
 temporis. Proinde ad hoc etiam est di-
 cendum, non idem esse, vobiscum sum,
 [& ip vobis sum.] Quamobrem fortas-
 se magis proprie diceremus, non in Dis-
 cipulis Servatorem esse, sed cum ipsis,
 qui mente non pravenerint consumma-
 tionem seculi. Cum vero instantem con-
 summationem mundi viderint sibi cruci-
 fixi, quantum ad illorum conatum atti-
 net, tunc non amplius cum ipsis, sed in
 ipsis existente Iesu, dicent illud: *Non*
amplius vivo ego, sed vivit in me Christus:
 & illud: *An experimentum queritis loquen-*
tis in me Christi? Hac autem dicimus;
 observata privatim à nobis aliquo modo
 ea expositione, quæ docet omnibus die-
 bus usque ad consummationem seculi di-
 ci juxta ea, quæ humana natura com-
 prehendere potest, dum hoc in mundo
 existit; nam possumus etiam servatâ
 illa interpretatione notare vocabulum,
Ego, ut ille, usque ad consummatio-
 nem, cum his, qui mittentur ad do-
 cendum omnes gentes, sit; qui eva-
 cuavit seipsum, forma servi sumpta:
 tanquam si hoc dixisset, quod sit cum
 his post consummationem seculi alius:
 existens in statu precedenti suam in-
 nationem, quando à Patre positi fue-
 rint omnes inimici Christi subsellium
 pedum suorum; post hæc, cum tradide-
 rit Filius regnum Deo, & Patri, Patre
 dicente illis: *Ecce ego vobiscum sum.* Vtrum
 vero omnibus diebus usque ad hoc tem-
 pus, an simpliciter omnibus diebus
 [absque vocula, usque, &] an non,
 omnibus, sed, omni, dicet, potest qui
 velit considerare. Nunc enim quæ pro-

Matth. 18, 30.

Gal 2, 20.

1. Cor. 13, 3.

* καὶ ἔτι
τῶν ἡμε-
ρῶν

* καὶ τῶν

* καὶ τῶν

* καὶ ἐν ἡμέρας

posita sunt, nos non permittunt usque A
 adeo ab oratione digredi. Sane Hera-
 cleon ipse enartans: Postea descendit in
 Capharnaum, alterius rursus dispensatio-
 nis principium inquit declarari, voce,
 descendit, non ociose dicta: & inquit Ca-
 pharnaum significari hanc extrema mundi,
 hanc materialia, ad quae descendit. Et
 quia non aptus (inquit) esset locus, ni-
 hil ea in civitate vel fecisse, vel loquutus
 fuisse dicitur. Quamobrem si in reliquis
 Evangelistis scriptum fuisset, nihil in
 Capharnaum Dominum nostrum vel fe-
 cisse, vel dixisse, fortasse dubitasset
 recipere ipsius interpretationem. Nunc
 autem Mattheus quidem Dominum no-
 strum, relicta Nazareth, profectum ha-
 bitasse Capharnaum civitatem mariti-
 mam, & exinde initium praedicandi fe-
 cisse inquit, dicentem: Respicite, instat
 enim regnum caelorum. Marcus vero, post-
 quam tentasset Dominum Diabolus,
 postquam traditus fuisset Iohannes in
 carcerem, nobis annunciat Dominum
 advenisse in Galilaeam praedicantem E-
 vangelium Dei: ingrediuntur etiam Ca-
 pharnaum post electionem quatuor pis-
 catorum ad functionem muneris Apo-
 stolici, statimque sabbatis docuit in Sy-
 nagoga, & obliuiscerent super doctrina
 illius. Quinetiam actionem quam-
 dam cum fecisse in Capharnaum scribit,
 statim enim inquit: Erat in Synagoga eo-
 rum homo spiritui immundo obnoxius, &
 exclamavit dicens: Ah quid rei nobis tecum
 est Iesu Nazarene? venisti ad perdendum
 nos? novi te, quis sis, nimirum ille filius
 Dei. Et increpavit illum Iesus dicens, Ob-
 mutece, & exi ab homine. Et cum discer-
 pisset eum spiritus immundus, exclamasset-
 que voce magna, exiit ab eo. Et obstupe-
 runt omnes. Et focus Simonis liberatur
 in Capharnaum a febris. Ad haec Marcus
 inquit, vesperi curatos fuisse omnes ma-
 le habentes, & qui a demonijs agita-
 bantur. Quin etiam Lucas familia cum
 Marco loquitur de Capharnaum dicens:
 Et venit in Capharnaum civitatem Galilaeae,
 ibique docebat illos sabbatis. Et stupebant
 super doctrina eius, quia cum potestate con-
 junctus erat sermo ipsius. Et in Synagoga
 erat homo habens spiritum Daemonis immun-
 di, & exclamavit voce magna dicens: Eia,
 quid tibi noliscum est Iesu Nazarene? ve-
 nisti ad perdendum nos? scio te, quis sis,
 sanctus ille Dei. Et increpavit illum Ie-
 sus dicens, Obmutece, & exi ab eo. Et

Mat. 4. 17

Mar. 1. 14
& 19.

Luc. 4. 31
& 37.

παται τα περιελαμβανει ποσιν παρεκβα-
 ναν τω λογω. ε μνησθη ηερακλειων ο, μνησθη
 το κρηθεν εις καφαρναυμ, αλλος διηγουμενος
 αλλης παλιν οικονομιας δεχθην φησι διλοδωδ,
 οσα δεχθης τω, κρηθεν, ειρημικη. και φησι
 τω καφαρναυμ σημασην ταυτα τα εγραφα τω
 κοσμο, ταυτα τα υλικα εις α κρηθλδτε, και
 δε ο δωοικειον, φησι, εη τον τονον, οδε
 πεποιτικας π λεγαται εν αυτη, η λεγαδικως.
 ει μνη τω μηδεν εν τοις λαιποις διαθελαιος πα-
 ποιτικας π, η λεγαδικως εν τη καφαρναυμ ο
 κυριος ημω δειγμεγαταπο, ταχα αυ εδιδασκα-
 λω παει τω δεδιδεσθαι αυτη τω ερημικω.
 νω δε ο μαθητιος καταλιποντο φησι
 τον κυριον ημω τω ναζαρα, ελθοντα κατα-
 κηκηναι εις καφαρναυμ τω δεδιδασκαλια,
 και παει τω δεχθην τω κρηθλδτε ποσιν οσα
 λεγοντα μετανοητε, ηηγηκε ηδ η βασιλεια ηδ
 εσων. ο δε μνηκος δεπει τω πορος τον δεδιδ-
 εολον πικρασου, μνη ο δεδιδεσθαι τον ιω-
 κανω α παθελαι ημω εις τω γαλιλαιαν κη-
 ρυσσοντα ο διαθελαιον ε δεδ ελκωθηναι τον
 κυριον. και μνη τω εις δεπολλω εκλεθλδ
 ηδ ελκων εισποθλοντα εις καφαρναυμ,
 η δεθδ τοις σαββασι ενδιδασκων εις τω συ-
 ναγωγην, η δεθελαιοντα επη τη διδαχη αυτη.
 δελα ε παει εν αυτη δεδασκαλι γηρημικω
 εν καφαρναυμ, δεθδ ηδ, φησι, εν τη
 στωαγωγη αυτων λω αδεθπο εν πνοματι
 ακαθαρτου, και δεθελαιος λεγων. εια, τι ημιν
 και σι ινοδ ναζαριω; ηλδτε δεπολλω η-
 μωε; ειδαμω σε τιε εη, ο υιοε τω δεθ. και
 επηθμωσεν αυτω ο ινοδε λεγων. φημωθη, η
 εηελδτε δε αυτη. οτε εσαπαειεν αλλο το πνο-
 μα ο ακαθαρτου, και φωνησθω φωνη μεγα-
 λη εηλδτην δε αυτη, και εθαμβοσθω απθμ-
 ωε. και η πνοθεα οίμανωε τω πυρετω απα-
 λασει εν τη καφαρναυμ. πορεε τωτοιε ο
 μνηκος φησι εσαπτεεε γηρημικω εν τη κη-
 φαρναυμ ποθεεαπεδωσαι πθμωε του κη-
 κωε εχοντα, και δεθμωθωμωε. και ο
 λουκασ δε τα δεδελαιωα τω μνηκω α-
 παθελαι παει τω καφαρναυμ λεγων. και
 ελδτην εις καφαρναυμ πολην τω γαλιλαιαε,
 και ην διδωσκων αυτωε εν τωι σαββασι,
 και δεθελαιοντα επη τη διδαχη αυτη, επη
 εν δεθροια λω ο λογοε αυτη. και εν τη
 στωαγωγη λω αδεθποε εχων πνομα δεθ-
 μωε ακαθαρτου, η δεθελαιος φωνη μεγαλη, εια, τι ημιν και σι ινοδ ναζαριω; ειδα-
 σε τιε εη, ο υιοε τω δεθ. και επηθμωσεν αυτω ο ινοδε λεγων. φημωθη, η εηελδτε αυτη

C. 11. 14

D

E

E

E

E

αὐτῶν· ὅτε καὶ εἰς τὸν αἶθρα ὁ δαίμωνιον εἰς μέ-
 σον, ἀετλῶν ἀπὸ αὐτῶν μηδὲν βλάψαν αὐτόν·
 καὶ ταῦτα ἀπαγγέλλει ὡς αἰσάτος ὁ κύριος ἀπὸ
 τῆς σωσαγωγῆς εἰσπλῶν εἰς τὴν οἰκίαν σίμων-
 ος, καὶ ἐπισημασθεὶς ἐν τῇ πυλῶνι αὐτῆς
 παρετάθη ἀπὸ τῆς νόσου· μετὰ τὸ
 διαπραχθεῖσθαι διώτες, Φοί, τῷ ἡλίῳ πάντες
 ὅσοι εἶχον ἀδενδῶνας νόσους ποικίλαις ἦσαν αὐτὰς
 ἐκείναις αἰσάτοις· ὁ δὲ ἐν ἑκάστῳ ἀπὸ τῶν χειρῶν
 ἐκείναις ἐπιδραπέδων αὐτοῦ· ἐξήρχητο δὲ καὶ
 δαίμονια ἀπὸ πολλῶν κραυγάζοντα, καὶ λέγον-
 ται, ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ· καὶ ἐπιπερὶ
 οὐκ εἶα αὐτὰ λαλῆναι, ὅτι ἠδυστοῦν χρεῖσθαι αὐ-
 τῶν ὅτι· ταῦτα δὲ πάντα ἀπὸ τῆς ἐν κηφα-
 ρναίῳ τῶν σωτηρίων εἰρημῶν καὶ παρρησιῶν
 ἠδυστοῦν, καὶ τῶν ἐλέειν τὴν ἡσα-
 κλέαντος ἐρμηνείαν λέγοντος, καὶ τὸ τοῦ οὐ-
 πεποικίως τι λέγει ἐν αὐτῷ, ἢ λαλῶν καὶ· ἢ γὰρ
 διὸ ἐπιτοίως εἰδότε καὶ αἶθε ἢ κηφαρναίῳ, καὶ
 παρρησίῳ, καὶ πιστοῦν πῶς, ἢ τὸ τοῦ ποιῶν
 καὶ διωκόμενος ἀφιστάσθαι τὸ λέγει ἐν σωτηρί-
 αῖς τῶν πῶν ἐπιδραπέδων· καὶ ἡμῶν δὲ,
 δεῖ δίδωναι, ἢ ἡμῶν καὶ τὰ ταῦτα χρεῖα
 τῆς σωσαγωγῆς ὅπου δόξα μηδὲν λυκά-
 ναι ἐπιδραπέδων χρεῖσθαι πῶν, παρρησίῳ δὲ
 καὶ ματῶν τῆς ἐπιδραπέδων αὐτῶν ἡσακῶν·
 ἐπὶ δὲ ὁ μετατόμος εἰσαλφῶν τῶν χρεῖσθαι εἰς τὴν
 κηφαρναίῳ ὅπου πῶν ἐκατὸν ἄρχον αὐτῶν παρ-
 σκεπτικῶν λέγοντα· ὁ παρρησίῳ ἐβλήθη ἐν
 τῇ οἰκίᾳ παρρησιῶν δὲ βασιλεῦσθαι, καὶ
 ἀκηχέται μετὰ τῶν εἰρημῶν τῶν χρεῖσθαι
 καὶ αὐτῶν πῶν· ὅπου, καὶ ὡς ἐπισημασθεὶς ἡση-
 κῶν σοι, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς πυλῶνις συμφῶνως
 πῶν ἄλλοις δυοῖν καὶ αἶθε παρρησίῳ· ἡμῶν δὲ
 ἐπὶ φιλότιμον, καὶ παρρησίῳ τῶν χρεῖσθαι φι-
 λοματῶν συνάγειν ἀπὸ τῶν παρρησιῶν διαση-
 λῶν πῶν τὰ ἀπὸ τῆς κηφαρναίῳ αἰση-
 κῶν, καὶ ἐν αὐτῇ δόξῳ, καὶ ἔρ-
 ρα τῶν χρεῖσθαι, καὶ ὅσῳ εἰς αὐτῶν ἐπιδραπέ-
 δων, καὶ πῶν μετὰ λέγειν καὶ ἐπιδραπέδων εἰς
 αὐτῶν, πῶν δὲ εἰσαλφῶν, καὶ πῶν· ταῦ-
 τα γὰρ ἀλλήλοισι σωτηρίῳ οὐκ εἶασι ἡμῶν
 ἀφιστάσθαι εἰς τὴν ἀπὸ τῆς κηφαρναίῳ ἐν-
 δοξῶν· πῶν εἰ ἐπιστοῦντες οὐκ εἰ διαπραχθεῖ-
 σθαι, καὶ ἄλλαι διωκόμενοι οὐκ εἰ γίνονται, πῶν τε κη-
 φῶν· ἢ ἡμῶν ἢ ἐκαστοῦ τῶν ἡσακῶν, οὐκ εἰ-
 σθαι δὲ ἡμῶν, ἢ οὐκ εἰ τῶν σύμβουλον, ὡς καὶ τῶν
 ἀπὸ τῆς ἡσακῶν μετὰ, καὶ ἀπὸ τῆς πῶν χρε-
 ῖσθαι παρρησιῶν, τῶν δὲ ἐν ἡσακῶν γινόμενοι, καὶ ἡμῶν
 ἐπιδραπέδων οὐκ εἰ πῶν χρεῖσθαι ἀπὸ τῆς πῶν
 πῶν ἡμῶν γὰρ καὶ τῶν ὀνόματα ἐπὶ τῶν τῶν

A cum projecisset illum, Daemonium in mediam,
 exiit ab illo, nihilque illi nocuit. Et postea
 narrat, quomodo surgens Dominus e Syn-
 nagoga ingressus est in domum Simonis,
 & cum increpasset febrim in focu ipsius,
 liberavit eam a morbo. Postquam li-
 beratam, Occidente, inquit, Sole omnes,
 qui habebant infirmos variis morbis, duce-
 bant illos ad eum, at ille singulis manus im-
 ponens sanabat eos. Exibant autem Dæmo-
 nia à multis clamantia, ac dicentia: Tu es
 ille Filius Dei, & increpans non sinebat ea
 loqui, quod sciebant ipsum esse Christum.
 Hæc autem omnia docuimus ex his, quæ
 Servator, vel dixit, vel fecit in Caphar-
 nao, ut redargueremus Heracleonis in-
 terpretationem, dicentis: Hanc ob cau-
 sam Iesus dicitur neque fecisse aliquid in
 ea, aut loquutus fuisse. Aut enim con-
 siderationes duas urbi Capharnaao tri-
 buat etiam ipse, & doceat, & persua-
 deat qualesnam sint; aut hoc facere
 non valens, dicere cesset Servatorem
 frustra in locum advenisse. At nos (Deo
 dante) cum pervenerimus ad hunc tex-
 tum, conabimur manifestare, non vanum
 fuisse illius accessum, etiam si ex lectio-
 ne ferme appareat eum ad aliqua loca
 profectum nihil fecisse. Præterea vero
 Matthæus ingrediente Domino in Ca-
 pharnaum, inquit, Centurionem ad ip-
 sum accessisse dicentem: *Famulus meus de-*
cumbit domi paralyticus, ac graviter dis-
crucciatur: & post alia, quæ Dominus de
ipso dicit, audisse: Vade, & sicut credidi-
sti, fiat tibi: & de Petri focu consensu
alijs duobus etiam ipse docuit. Proinde
honorificum, & Christi studio deco-
rum arbitror esse, colligere ex quatuor
Evangelij omnibus quæ de Capharnaao sunt
scripta, sermonesque in ea habitos, &
opera Domini, & quoties ad ipsam ac-
cessit, & ut aliquando quidem descen-
disse ad ipsam dicitur, aliquando vero
ingressus fuisse; & unde. Hæc enim in-
ter se collata non sinent nos aberrare in
his, quæ ad intelligentiam civitatis Ca-
pharnai pertinent. Cæterum etiam si æ-
grotantes illic curentur, & alia virtutes
illic fiant, inde tamen incipit Dominus
prædicare, quod instat regnum celo-
rum: id quod videtur signum esse (ut
principio subostendimus) loci cujusdam
humilioris, qui fortasse consolationis lo-
cus efficitur per Iesum dantem illi sola-
men ex his, quæ illic docuit, & fecit in
loco, qui est Consolationis ager: scimus
enim etiam locorum nomina ejusdem

Mat. 9. 6.
13

nominis esse cum rebus per Iesum factis. Quemadmodum Gergesa urbs, ubi roga-
 verunt cum locorum illorum cives, ut e
 finibus suis discederet, interpretatione
 est, Habitatio eijcientium. Rursum de
 Capharnaö hæc etiam observavimus, in
 ea non solum prædicare Dominum in-
 cepisse, Instat cælorum regnum, verum
 (ut tres Evangelistæ tradunt) primas il-
 lic etiam virtutes edidisse. Quorum nul-
 lus in his paradoxis, quæ primum facta
 fuisse scripsit in Capharnaö, imitatus est
 in notando primo miraculo discipulum
 Iohannem dicentem: Hoc initium signo-
 rum edidit Iesus in Cana Galilææ. Neque
 enim erat initium signorum illud, quod
 editum fuit in Capharnaö, eo quod præ-
 cedens, ad præcipuum signorum filij Dei
 fit h' δ' φροσύνη (hoc est exhilaratio illa,
 quæ mœrorem omnem aufert, accessio-
 ne rerum honestarum, & pulchrarum)
 λόγῳ & Filio Dei non sic per curatio-
 nem declarante propriam pulchritudi-
 nem, dum curat ægre affectos, quantum
 in exhilarandis his sobrio poculo, qui,
 quia sani sint, indulgere valent convi-
 vio publico. Et proximum erat Pascha Iu-
 daeorum. Sapientissimi Iohannis diligen-
 tiam mecum reputans, quærebam, quid
 sibi velit additamentum, Iudæorum. Quæ
 enim alia gens habet paschatis solenni-
 tatem? Quocirca cum sufficisset dicere,
 In propinquo erat pascha, vide, ne forte
 pascha Iudæorum dicatur ad differentiam
 paschatis divini: quandoquidem alterum
 est pascha humanum, nempe eorum, qui
 non celebrant illud ex voluntate Scri-
 pturæ: alterum vero divinum; verum
 scilicet, quod spiritu, & veritate perfici-
 tur ab his, qui Deum spiritu, & veritate
 adorant. Audiamus igitur Domini de
 paschate legem sancientis verba, quan-
 do etiam primum nominatum fuit in
 Scriptura: Et loquutus est Dominus ad Mo-
 sen, & Aaron in terra Aegypti dicens:
 Mensis iste vobis initium mensium erit: pri-
 mus erit vobis in mensibus anni. Loquere
 ad universum cœtum filiorum Israël, dicens:
 Decima mensis huius tollat unusquisque a-
 gnatum per familias, & domos suas: & post
 pauca, in quibus nondum pascha nomi-
 natim dictum fuerat, subjungit: Sic au-
 tem illum comedetis: renes vestri circumcin-
 cti erunt, & calceamenta vestra in pedibus
 vestris, & baculi in manibus vestris, & co-
 medetis ipsum cum festinatione, pascha est
 enim Domini: nec dicit, Pascha est vestrum.
 Et paulo post sic nominat solennitatem:
 Et erit, si dixerint vobis filij vestri, quæ est ista

Ανοτα τοῖς κτ' ὅτι ἰσοῦ ἀρχῆμασι· ἀπαρ τὰ
 γέγραστα, ἔνθα πρὸς ἀλλήλους ἀφ' ὧν μετέβησαν
 ἐκ τῆς οἰκίας αὐτῶν οἱ τῶν * χερῶν πολλῶν, ἔρ-
 μινύεται, πρὸς ἑαυτὰ ἐκβέβηκται· ἔπ δὲ ἔ-
 τῆτο πρὸς τῆς κηφαρναῶν πτηνῶν, ὅτι
 ἔ μόνον ἐν αὐτῇ κηρῶν τὸ· ἤγικεν ἡ βασι-
 λεία τῆς ἑσπέρων, ἡρῆαβ. ἀλλὰ κτ' ἵνα ἔξῃ
 διαγαλιλαίας τὰς ἀρχαίας διωμάεις ἐκδ' π-
 ποιῆκεν· ἑσπέρων δὲ τῆς τριῶν ἐφ' οἷς ἀρῶν ἀνι-
 γραφεῖ ἀρχαίῳ ἐν τῇ κηφαρναῶν γαλιλα-
 ἰαῖς τῶν τῶ μαθητῶν ἰωάννη ἐπὶ τῶ ἀρχ-
 τῶ ἔργῳ σημείωνσι παρῶν λέγοντος. τῶ τῶ
 ἀρχῶν τῆς σημείων ἐποίησεν ὁ ἰσοῦς ἐν κανῶ
 τῆς γαλιλαίας. ἔ γὰρ ἦν ἀρχῆ τῆς σημείων δ'
 ἐν κηφαρναῶν, τῶ ἀρῶν ἐμῶν μὲν ση-
 μείων τῶ τῶ ἡδὲ τῶ δὲ δ' ἀρῶν· ἀρῶ
 ὅ τῶ τῶ ἀρῶν συμπερικέτα * ἀρῶν-
 κὸν, ἔχ ἕτερος τῶ ἀρῶν ἐπιδικουμένης
 λόγῳ δ' ἰδιον κέλλος, ἐν τῶ ἀρῶν τῶ
 πηροῦται, ὅσον ἐν τῶ ἀρῶν τῶ νηφα-
 λία πόμπη τῶ ἀρῶ τῶ ἡγίαν καὶ βίωζα
 ἀρῶ τῶ διωμάεις· καὶ ἔξῃ ἦν δ' ἀρῶ
 τῶ ἰδαῶν· τῶ τῶ σφωπῶν ἰωάννη ἀρῶ-
 ζαν ἀρῶν καὶ ἑμῶν, ἔξῃ τῶ τῶ βίωζα
 αὐτῶ ἡ ἀρῶν, τῶ ἰδαῶν· πῶς γὰρ ἀλλῃ
 ἔξῃ ἔστιν ἑσπέρων δ' ἀρῶ; ἀρῶ ἀρῶν
 ἦν εἶπῃ· ἔ ἦν ἔξῃ δ' ἀρῶ· μὴ ποτὶ ὅ
 ἐπὶ δ' μὲν π ἔστι ἀρῶ ἀρῶν τῶ
 μὴ κατὰ βίωζαν τῶ ἀρῶ ἐπιπλοῶν
 αὐτῶ· δ' δὲ π ἔστιν, δ' ἀρῶ, πῶ-
 μῃ καὶ ἀρῶ ἐσπέρων τῶ τῶ
 πῶ μῃ καὶ ἀρῶ ἀρῶν τῶ τῶ
 ἔξῃ ἀρῶν τῶ τῶ, δ' ἀρῶ, δ' ἀρῶ
 ἀρῶν τῶ ἰδαῶν· ἀρῶ τῶ τῶ
 εἰς νομοθετῶν δ' ἀρῶ, π ἔστι, ὅτι καὶ
 ἀρῶ ἀρῶν ἐν τῇ ἀρῶ· ἔ εἶπε κέλλος
 ἀρῶ μῶν καὶ ἀρῶν ἐν γῆ ἀρῶ λέ-
 γων· ὁ μῶν ἔστι ὑμῖν ἀρῶ μῶν, ἀρῶ-
 τῶ ἔστι ὑμῖν ἐν τοῖς μῶν τῶ ἑσπέρων· ἀρῶ
 ἀρῶν ἀρῶν ἀρῶν ὑμῶν ἰσπέρων
 λέγων, τῇ δέκατῃ τῶ μῶν τῶ ἀρῶ ἀρῶ
 ἔξῃ ἀρῶν κατ' οἶκους παρῶν· ἔ μετ'
 ὀλίγα ἐν οἷς ἀρῶ δ' ἀρῶ ἰσπέρων
 ἐπιπέρων· ἔ τῶ φάγατε αὐτῶ· ἀρῶ ἀρῶν
 ὑμῶν ἀρῶν, ἔ τῶ ἀρῶν ὑμῶν
 ἐν τοῖς ποσὶ ὑμῶν, καὶ ἀρῶ ἀρῶν ἐν τοῖς
 χερσὶ ὑμῶν, ἔ ἔδατε αὐτῶ μῶ ἀρῶν· ἀρῶ
 ἀρῶ ἔστι τῶ ἀρῶ· ἔ γὰρ φησι, ἀρῶ ἔστι
 ὑμῶν· ἔ μετ' ὀλίγα ἀρῶν ὅτι ἀρῶ-
 τῶ ἔστιν ἑσπέρων· καὶ ἔξῃ ἔξῃ λέγων ἀρῶ
 ἀρῶ ὑμῶν οἱ ὑμῶν, τῶ ἡ ἀρῶ αὐτῶ
 καὶ

Ioh. 2. 1.

Ioh. 2. 13.

Exod. 12. 1.
 2. 1. & seq. sen, & Aaron in terra Aegypti dicens:
 Mensis iste vobis initium mensium erit: pri-
 mus erit vobis in mensibus anni. Loquere
 ad universum cœtum filiorum Israël, dicens:
 Decima mensis huius tollat unusquisque a-
 gnatum per familias, & domos suas: & post
 pauca, in quibus nondum pascha nomi-
 natim dictum fuerat, subjungit: Sic au-
 tem illum comedetis: renes vestri circumcin-
 cti erunt, & calceamenta vestra in pedibus
 vestris, & baculi in manibus vestris, & co-
 medetis ipsum cum festinatione, pascha est
 enim Domini: nec dicit, Pascha est vestrum.
 Et paulo post sic nominat solennitatem:
 Et erit, si dixerint vobis filij vestri, quæ est ista

ἔξῃ τῶ ἑσπέρων· καὶ ἔξῃ ἔξῃ λέγων ἀρῶ ὑμῶν οἱ ὑμῶν, τῶ ἡ ἀρῶ αὐτῶ καὶ

ἢ ἐρφέτε αὐτοῖς, θυσία ὁ πάσχα ἔ κρείς, ὡς ἐσκή-
 πασι τὰς οἰκὰς ἡμῶν Ἰσραὴλ ἢ πάλιν δὲ
 μετ' ὄλιγα· εἶπε δὲ κύριος πρὸς Μωυσῆν ἢ
 ἀραρὸν λέγων· ὁμοίως ὁ νόμος τῆ πάσχα, πᾶς
 ἄλλοθεν ὅσα ἐδύνει ἀπ' αὐτοῦ· ἢ πάλιν μετ'
 ὄλιγα· εἰ δὲ τις προσέλιθι πρὸς ὑμᾶς προσ-
 σήλυτος, ἢ ποιῆ ὁ πάσχα κυρίου, περιεπι-
 ται αὐτῷ πᾶν ὄφρα πικρὸν· ὄφρα τῆς τῆς
 ὅτι ἐν τῇ νομοθεσίᾳ ἕδαμὸν λέγειται, πάσχα ὑ-
 μῶν. ἀλλ' ἀπαξ μόνον ἐν οἷς προσεδέμεθα ἡ-
 κείς πάσχα προσδοκῆς. ἦς δ', ὁ πάσχα τῆς
 κυρίου· ὡς δὲ τὸ ὄφρα ἐξάγει τῶν ἄλλων
 ἔχοντα τῆς ἀφορέσεως ἔ πάσχα κυρίου, ἢ
 πάσχα Ἰουδαίων, Ἰουδαίῳ ἢ τῶ ἐν τῶ Ἰσραὴλ
 ἕπει τὸν ἕπον εἰρημῶν. ὡς νομῆς ὑμῶν,
 ἢ τὰ σαββάτα· ἢ ἡμέραν μεγάλην ὅσα
 αἰχμησι· ἢ τῆς ἡμέρας, ἢ τῆς ἡμέρας
 ἡμέρας ὑμῶν, ἢ τῆς ἡμέρας ὑμῶν μισθὸς ἢ ψυχῆ
 μου· ὅσα ἴδω γὰρ εἰσὶν ὅτι οὗτος ὁ κύριος τῶ ἰ-
 ποτῶ ἀμάρτανων ὀπιπλῶματα, ὡς τῆς
 ψυχῆς αὐτοῦ, εἰ τις ποτὶ ἐστὶ, μισθῶν, ὡς
 τῆς νομῆς, ἢ τὰ σαββάτα, ἢ τῆς ἡμέρας
 μεγάλην, ἢ τῆς ἡμέρας, ἢ τῆς ἡμέρας· ἐν
 ἡμέραις τῆ νομοθεσίᾳ τῆς ἐξέδεσθαι σαββά-
 τα ἅπαντα λέγειται· Εἶπε δὲ Μωυσῆς πρὸς
 αὐτοῦ, ὅτι ὁ νόμος ὁ ἐλάλιος κύριος, σαβ-
 βάτα αἰεταυσις ἀγία ὄφρα κείρα· ἢ μετ' ὄλι-
 γα· εἶπε δὲ ὁ Μωυσῆς· Φάραγε, σήμερον γὰρ ἐστὶ
 σαββάτα τῶ κυρίου· καὶ ἐν ὄφρα μὲν πᾶ-
 ντων ἐφ' ἐκείνη ἡμέρῃ θυσία, ὡς ἡμέρας ἡμέρας
 ἢ τὸ νόμον τῆ ἐνδελειομῆς, καὶ ἐκείνης ἡ-
 μέρας, ἅπαντα γὰρ ἀγαθὰ καὶ ἰσχυρὰ κύριος
 πρὸς μουσῆν· ἀπαγγέλλει τῶς οἰκῆς Ἰσραὴλ, ἢ
 ἐφ' ἡμέρας αὐτοῦ λέγων· πᾶ ὄφρα μου, δομα-
 τὰ μου, καὶ πᾶσα μου εἰς ὄφρα μου ὄφρα δὲ κατα-
 τῆ πρὸς μου ἐν τῶς ἡμέρας μου· ἢ ἐφ' ἡμέρας
 πρὸς αὐτοῦ, ἅπαντα τῶ καρπώματα, ὅσα
 προσάξετε τῶ κυρίῳ· ἰδίας γὰρ ἡμέρας ἀνά-
 μασι, καὶ ἢ τῶ νομοθετημῶν, τῶς ἐκκα-
 τῆς ἐν τῇ γραφῇ, καὶ δῶρα αὐτοῦ, καὶ δομα-
 τὰ αὐτοῦ· ὁμοίως δὲ πᾶ τῶς ἐστὶ καὶ τῶ
 λαῷ ἐν τῇ ἐξέδεσθαι ἀναγεγραμμένον, ὡς ἡμέρας
 τῶ θεῷ ἰδίας ἡμέρας, ὅτι μὴ ἀμάρτανῶν.
 ἀποκρίτων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ μοφοποιίᾳ λαὸν μου-
 σῆς ἀνόμασι· ὡς μὲν γὰρ ὅτι Φαραὼ ἐ-
 ρφῆ· Φοῖ, τῶδε λέγει κύριος, ἀποκρίτων ὅτι
 λαὸν μου, ἢ κατεβίβω μου ἐν τῇ ἐρήμῳ· εἰ δὲ
 δὲ μὴ ἔκλει ἀποκρίτων πᾶ λαὸν μου, ἰδίας ἡ-
 γὰρ ἀποκρίτων ἐπὶ σε, καὶ ὅτι τῶς ἡμέρας τῶς σε, καὶ ὅτι τῶν οἰκῶν σε
 κωσῆμα, καὶ πλῆθος τῶ οἰκῶν τῶ ἀγροπίων τῶς κωσῆμα, καὶ εἰς τῶν γὰρ ἐφ' ἡς εἰσι
 Pars 11.

A religio? dicitur ad eos : Victimam est pas- Exod. 12.
 cha Domini, quoniam protegit domos filio- 26, 27.
 rum Israel. Rursumque post pauca : Lo-
 cutus est autem Dominus ad Moysen, &
 Aaron dicens : Haec est lex paschatis, alieni- Exod. 12.
 gena ex eo non comedet. Et rursus post 43, 48.
 pauca : Si accesserit ad vos profelytus, &
 fecerit pascha Domini, circumcidetis omne
 ipsius masculinum. Caterum illud obser-
 vandum est, quod in Legis sanctione
 nullibi dicatur, pascha vestrum, sed in
 his, quae citavimus, semel tantum pas-
 cha, absque ullo additamento, & ter,
 pascha Domini. Ut vero confirmemus
 hoc sic se habere de differentia pascha-
 tis Domini, & paschatis Iudaeorum, vi-
 deamus quae in Esaia hunc in modum
 sunt scripta : Novilunia vestra, & sabba-
 ta, & diem magnam non tolero : jeiunium,
 & segnitiam, & novilunia vestra, & fe-
 stivitates vestras odit anima mea. Minime
 enim ad seipsum proprie pertinere in-
 quit Dominus, quae a peccatoribus per-
 ficiuntur, [ab anima ejus, si quae tan-
 dem illa est, odio habita] non novilu-
 nia, non sabbata, non diem magnam,
 non jeiunium, non festivitates. Rursum
 in legis latione Exodi haec dicuntur :
 Dixit autem Moyses ad eos, Hoc est ver-
 bum, quod locutus est Dominus : Sabbata Exod. 16.
 requies, sancta erunt Domino. Et post pau- 23, 25.
 ca : Dixit autem Moyses, Comedite, hodie
 enim sunt sabbata Domino. Et in Nume-
 ris ante has victimas, quae offeruntur in
 singulis festivitibus, perinde quasi sin-
 guli dies festi sint juxta legem Ende-
 chilmi, [idest jugis oblationis,] haec scri-
 pta sunt : Et locutus est Dominus ad Moysen :
 Renuntia filiis Israel, & loquere ad eos di-
 cens : Dona mea, munera mea, oblationes
 meas in odorem suavitatis perseverabit of-
 ferre mihi in festivitibus meis, & dices
 eis, Haec sunt primitiae, quas offeretis Domino,
 suas enim festivitates, & dona ipsius, &
 munera ipsius, quae exposita sunt in Scri-
 ptura offeretis : non quae sunt eorum,
 qui legem accipiunt. His quiddam simi-
 le scriptum est in Exodo de populo,
 quem Dominus non peccantem suum
 esse cum dixisset, rursus eundem, quia
 vitulum conflasset, abdicans, Moysis po-
 pulum nominavit. Ad Pharaonem, in-
 quit, dices, Haec Dicit Dominus Deus, Di-
 mitte populum meum, ut sacrificet mihi in
 deserto : si vero nolueris dimittere populum
 meum, ecce ego mittam in te, & in servos Exod. 8, 21.
 tuos, & in populum tuum, & in domos tuas & 109.
 muscas caninas, & in terram, in qua sunt,

161

in ea immittam, & glorificabo in die illa A terram Gesem, in qua populus meus inest, eatenus ut in illa non sit musca canina: ut scias quoniam ego sum Dominus, Dominus uniuerse terre. Et dabo differentiam, ponamque differentiam inter populum meum.

Exod. 32. 7. Ad Moysen autem locutus est Dominus dicens: Vade, descende celeriter, impie enim gessit populus tuus, quos eduxisti ex terra Aegypti. Quamobrem ut populus non peccans, populus Dei est; peccans non item: ita & festiuitates cum Domini anima eas prosequitur odio, peccantium sunt festiuitates; cum vero eas Dominus fancit, Domini dicuntur. Verum festiuitatum una est etiam pascha, quod in Evangelij proposita scriptura, non Domini, sed Iudaeorum pascha dicitur.

Leu. 1. 13. 2. Rursum alibi inquit: Haec sunt Domini festiuitates, quas ipsas uocabitis sanctas. Ex Domini itaque uoce non licet his, quae docuimus, contradicere. Verum ex epistola ad Corinthios probabiliter aliquis quaerat, cur Apostolus scribat: Etenim pascha uestrum pro nobis immolatus est Christus, non pascha Domini immolatus est Christus: ad quae dicendum est, uel Apostolum dixisse simpliciter, pascha nostrum immolatum fuit, uel omnem eam festiuitatem, quae re uera sit Domini, quarum una est pascha, non in hoc saeculo, neque super terram, sed in futuro, & in caelis, instante caelorum regno, celebratum iri. Quin de festiuitatibus illis unus

1. Cor. 5. 7. duodecim Prophetarum inquit: Quid facietis in diebus celebritatis, & in diebus festiuitatis Domini? Et in epistola ad Hebraeos Paulus: Accessistis ad montem Sion, & ad civitatem Dei uidentis Hierusalem supercaelestem, & ad myriadas Angelorum: nempe ad celebritatem, & Ecclesiam primogenitorum scripturarum in caelis. Et in epistola ad Colossenses: Non igitur iudicet aliquis uos in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut in nouilunio, uel sabbatis, quae sunt umbra futurorum. Porro autem manifestare, quonam pacto festiuitates (quarum umbra apud Iudaeos corporales erat) perfectionemque filij Dei percepturi sumus in supercaelestibus, sub illam ueram legem, primum puerorum more instructi apud curatores, & oeconomos, donec adierit ea temporis plenitudo, quae illic est, officium est illius sapientiae, quae in mysterio abscondita fuit, prorsusque ejus est sapientiae contueri, quae de cibis lege fanciuntur, quae nota sunt eorum, quae nutritura sunt, forteinque redditura animam nostram. At uelut

1. Cor. 9. 9. **Heb. 11. 22.** **Col. 2. 16, 17.** **E**pit' aut' . & παρωδ' ασα τη ημερα εκεινη τω γλω ρισμ , εφ' ης ο λαος μη επιστη επι αυτης , εφ' α ουκ εστι κωδωμιμα , να ειδης οτι εγω εμι κυριος ο κυριος πασης της γης . & δωσα Δις αλληλω δυα μισον τη εμω λαω . ποεις η δν μωισια ελαλησε κυριος λεγων . βασιλε , κατ' εληη ο τωρος , ινομωσι γδ ο λαος σε , ως εζηγαγεσ αιγυπτω . αμαρ πω ο λαος μη αμ' αρτων μω , τε δεσ' εσιν , αμ' αρτων δε ουκ εη λεγαται εη' αυτω . ετω & αι B' εορται , οτε μωρ μωσωλω καπο της τε κυριας ψυχης , ηη αμ' αρτων ειδον εισετα : οπ η καπο της κυριας νομοθετουωμαι , κυριας εη' ποροσαι μωσωλω . ηη η εορτη μια εστ ε ο πασχα , οαρ εν τη ποροκειμενη τε διαταλις γραπτη , ε τη κυρια , διλα ηη ιεδωμων εη' λιγαται . & αλλαχε δε αωμαι , ποσιν , αι εορται κυριας , αι κυριεσται αυτες κη' τας αγιας . απο μωρ πω τις τε κυριας ποωις ουκ εστιν αιηλεγαη ος αφηκαμω . πιθανως δε τις απο τε C' αποσολα ζητησει εν τη ποεις κωρηνιας δυαχαροτος . & γδ ο πασχα ημω' επιδου γελισος . ε γδ ποσι , ο πασχα κυριας επιδου γελισος . ε ποεις τυτω η λεκτιον ητοι οη επληεπορον πασχα ημω' τυδεν ο δι ημωσ τυδεν ειρηκεν . η οη πασα εορτη αληθως κυριας , αν μια εστ ο πασχα , ουκ εν τυτω παρ' αιωνι , ουκ εν τη γης , αλλ εν τω μείλιονη , και εν δεανοις , εσασις της βασιλειας ηη δεανων εηπικλοσηται . & ποει εκεινον γε ηη εορτη ο μωρ εις ηη' ιβ' ποροποιηη ποσι . η ποιησιτε εν ημεραις πορηγυριωσ , και εν ημεραις εορτης τε κυριας ; ο η παυλος εν τη ποεις εβεβαιωσ . ελλα ποροσπληητασ αν ορη , & πολη δεσζωτος , ιεροσολωμ επουρατια , & μωριαν αιηλων , πανγορη , & εκκλησια ποροποικων απορηρημεμων εν υρανοις , & εν τη ποεις κωρηνιας . μη οτω πε εμασ κρηιτω εν βρωσφ , & εν ποσφ , η εν μερη εορτης , η νωμηνιας , η σαββατων , α εστι οικια ηη μωλοντων . τινα δε ποροσι εν τωις επωρατοις , αν οικια πορα τις σωματικησ ιωδαμοις ην , εορτης οι μωρ καπο δν αληθη ποροπορον παρθαγαγμενοι νομον παρα εηπτηροποιεσ ε οικονομωσ , εως το εκη πληρωμα τε χρονη εκη , & τελω τηλοτητα τη ηη τε δεσζωρηρησαμω , ιηρονσοφιας της εν μωρηλια αποκεκρωμενης εστ πορετωσαι , & τα ποει ερωματων νομοθετων μωρα συμωλοη ηη εκη μωλλόντων πεεφην , & ιωροποειν ημω' η ψυχλω τυρηρονησ πορηη :

(This column contains the Greek text of Origen's commentary, which is partially cut off at the bottom of the page.)

neque elixatum aqua, sed tantum asse igni: caput cum pedibus, & intestinis comedetis, nec relinquetis ex eis usque mane, & os non comminuetis ex eis. Quarendum est insuper, quomodo Iohannes videatur uti hoc Evangelij dicto, perinde quasi referatur ad œconomiam Servatoris, & ad illud tempus, quando sine lege jubentur ovem comedentes os non conterere. Dicit autem sic: Venerunt ergo milites, & primi

Ioh. 19. 31. & seq.

quidem fregerunt crura, & alterius, qui cum eo crucifixus erat: ad Iesum autem cum venissent, ut viderent cum iam mortuum, non fregerunt ejus crura, sed unus militum lancea latus ejus fodit. Et continuo effluxit sanguis, & aqua. Et qui vidit, testimonium perhibuit, & verum est testimonium ejus. Et ille scit, quod vera dicat, ut & vos credatis. Facta sunt enim hæc, ut Scriptura impleteret: Os non comminuetis ex eo. Quin alia innumera sunt præter hæc ad lectionem Apostoli examinanda, & de paschate, & de azymis. Examinanda autem, ut antea diximus, scripture accurata longissimi libri. Nunc autem veluti per compendium hæc in medium afferentes, quæ apparent dubia propter propositam lectionem, sic solvere tentabimus. Illud etiam memoria repetentes:

Ioh. 1. 29.

Hic est ille agnus Dei, qui tollit peccatum mundi, quoniam & in paschate ex agnis, inquit, & hœdis fumetis. Videtur etiam Iohannes Evangelista cum Paulo consentiens similia dubia habere his, quæ à nobis indagata sunt. Dicendum autem est ad hoc, si Sermo factus

Ican. 6. 53. & seq.

est caro, & inquit Dominus: Nisi manducaveritis carnem filij hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habetis vitam in vobis: & Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in novissimo die: caro enim mea vere est cibus, & sanguis meus verus est potus; qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo; fortasse hanc esse carnem Agni tollentis peccatum mundi, & hunc esse sanguinem, de quo ponere necesse sit super duo liminaria, & super utrumque postem in his domibus, in quibus comedimus pascha. Atque ex hujus agni carnibus comedere oportet in mundi tempore, quod est nox; assas vero carnes esse manducandas cum pane ex azymis: quandoquidem Dei sermo non tantum est caro. Inquit igitur: Ego

Ican. 6. 48. 10. 15.

sum panis vite: & Hic est panis, qui de caelo descendit, ut qui ex ipso comederit, non

Α εν ὕδατι, ἀλλ' ἢ ὁσάκις πνεῖ. κεφαλὴ σω-
τοῖς ποῖ καὶ τοῖς ἐνοθετοῖς. ὅτι ἀπολύετε ἀπὸ
αὐτῶν ἕως αἰῶν, καὶ ὅσκις ἢ σωτὴρ ἔστε ἀπὸ
αὐτῶν τὰ ἵερὰ καὶ ἀπολύματα ἀπὸ αὐτῶν ἕως αἰῶν
καὶ ἀκαυτοῦ. ἔοικε ἵερῶν, ὅσκις ἢ σωτὴρ ἔστε
ἀπὸ αὐτῶν, ὁ ἰωάννης ἐν τῷ διαθηκῆ καὶ ἱεροῦ,
ὡς ἀναφύσσει ἐπὶ τῷ πνεύματι ἐν σωτηρίᾳ οὐ-
κονομῶν, καὶ ὅτι ἐν ταῖς νόμοις καθύπευθε ὁ
πνεύματι ἐσθίουσιν ὅσκις αὐτῶν μὴ σωτὴρ ἐσθίου-
σιν ἵερῶν ἵερῶν. ἡλθον δὲ οἱ στρατοῦν, καὶ ἔ-
μην πνεύματι κατὰ ἔξω τὰ σκέλη, καὶ τῶν ἄλλων
τῶν σφαιρωθέντων αὐτῶν. ἐπὶ δὲ ἐν ἰσοπύ-
κτοις ἔλθοντες, ὡς εἶδον ἡδὴ ἄλλων περὶ πνεύματι, ἢ κα-
τὰ ἔξω αὐτῶν τὰ σκέλη, ἀλλ' εἰς ἵερῶν στρατοῦν
ἡγήγη τὴν πληρῶν αὐτῶν ἕνους. καὶ ἐξῆλθον
ἐξ ἡμῶν καὶ ὕδατος, καὶ ὁ ἰωάννης μνηστέ-
ρηκα, ἢ ἀληθινῶν αὐτῶν ἐστὶν ἡ μύρτινα, καὶ
ἐκείνος οἶδεν ἐπὶ ἀληθῶν λέγει, ἵνα ἡ ὑμῶν πνεύ-
ματι. ἐξῆλθε γὰρ ταῦτα, ἵνα ἡ γραφὴ πλη-
ρωθῇ. ὅσκις αὐτῶν ἢ σωτὴρ ἐσθίουσιν καὶ ἄλλα ἵ-
ερῶν πνεύματι ταῦτα ἐστὶν ὅσκις πνεύματι τῶν ἀ-
ποστόλων λέγειν ἀναζητησόμενα, καὶ πνεύματι τῶν
πασχῶν, καὶ ἀζύμων, ἐξεταθησόμενα δὲ ὡς
πνεύματι ἱεροῦ, πνεύματι πολυβίβλου συ-
γραφέως. τὴν δὲ ὡς ἐν ἐπιτομῇ ἀφ' ἧς πνεύ-
ματι λέγειν ταῦτα πνεύματι, ὅσκις πνεύματι
νόμοις ὡς ἐν ἐπιτομῇ ἕτοιμα λήν πνεύματι,
πνεύματι τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἀποστόλων τῶν
ἐν ὅσκις πνεύματι ἀμύμων τῶν κόσμων, ἐπὶ καὶ
ἐν ὅσκις πνεύματι ἀμύμων, φησὶ, καὶ ἵερῶν
ἐπιτομῇ λέγειν. διδῶν γὰρ καὶ ὁ διαθηκῆ
συνάδων ταῖς πνεύματι πνεύματι ἐπιτομῇ ἵερῶν
ἐπιτομῇ ἀμύμων ἀποστολῶν. λευκίον ἵερῶν, εἰ ὁ
λόγος γέροντος φησὶ, καὶ φησὶ ὁ κύριος, ἐὰν μὴ
φαγήτε τὴν ἄρτον ἢ ὑμῶν τῶν ἀμύμων, καὶ πί-
νετε αὐτῶν ὁ αἶμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς.
ὁ φάγον μου τὴν ἄρτον, καὶ πίνων μου ὁ αἶ-
μα, ἔχει ζωὴν ἀίωνα, καὶ γὰρ ἀναστήσει αὐτὸν
ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ἢ γὰρ φησὶ μου ἀληθῶς
ἐστὶν ἐπιτομῇ, καὶ ὁ αἶμα μου ἀληθῶς ἐστὶν πόσις.
ὁ φάγον μου τὴν ἄρτον, καὶ πίνων μου ὁ αἶμα
ἐν ἑμῶν μύρτι, καὶ γὰρ ἐν αὐτῶν, μὴ ποτε αὐτῆ
ἐστὶν ἢ φησὶ τῶν ἀμύμων τὴν ἀμύμων τῶν κό-
σμων ἀμύμων, καὶ τῶν ἵερῶν ὁ αἶμα ἀφ' ἧς πνεύματι
δι' ἐπὶ ἵερῶν δύο πνεύματι, καὶ ἐπὶ τὴν φησὶ
ἐν τοῖς οἴκοις, ἐν οἷς ἐσθίουσιν ὁ πνεύματι, καὶ ἀπὸ
ἵερῶν τῶν ἀμύμων τῶν ἀμύμων φησὶ κρεῖον ἐν ταῖς
κόσμων γέροντος, ὡς ἐστὶν πνεύματι. ἐπιτομῇ δὲ τῶν
κρέων

πνεῖ βρωτόν μὲν τὸ ἀπὸ ἀζύμων φάγει, ὁ γὰρ ἢ διὰ λόγος ἢ μόνον ἐστὶ φάγει. φησὶ γὰρ, ἐγὼ
εἰμι ὁ ἄρτος τῆ ζωῆς, καὶ ὅστις ἐστὶν ὁ ἄρτος ὁ δὲ ἕσθον καταλείπων. ἵνα τις ἐξ αὐτῶν φάγη, καὶ μὴ

ἀπό τῆν ἑγὼ εἰμι ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τῆς οὐρα
 νῦ καὶ ζῶν, ἔστ' ἰσχυρὸν τῆς ὀψίας ἕως
 ὡς εἰς τὸ αἰῶνα ἕκ ἀνοητέων ἰδιότητων ὅτι πᾶ-
 σα βροτὴ καὶ ἀκαρσενικὴ περὶ ζῆτος λέγει, ὡς ἔπ' αὐτοῦ
 μυστικῶς ἐν ᾧ ὀδοῦ πνευματικῆς γήραπ). πᾶσα
 ἐσθλοῦ ἡμέρας ἀρτοῦ ἐκ ἐφαγε, ἐν ὕδαρ ἐκ
 ἔπιεν, αἰτ' ἔστι ζῆτος ἕτερος ἕτερος μεταλλικὸς ἕτε-
 ρος ἕτερος. πῶς δὲ μοι πετηται Δῆθ' τὸ καὶ ἐν ᾧ
 καὶ ἰωάννης λέγει ἕτερος. καὶ ὁ ζῶν δὲ ἐν ἑγὼ
 δύστω ἡ εὐφροσύνη ἐστὶν ἕτερος ἕτερος ζῶντος
 ἢ τοῦ ἀποθνήσκοντος ἐπὶ τοῖς ἀσθενήμασι ἡμῶν.
 μεταβολὰς πῶς καὶ οὕτως ἀποθνήσκοντων, μα-
 ταινοῦσαι εἰς σωτηρίαν ἀμαρτανόων ἡμῶν ἔρ-
 γασθῶμεν, ἔπ' ἐκείνων ἐσθλοῦ κρέα τῆ
 ἀμῆ, καὶ τῆ ἀζυμα. ἡ δὲ εὐφροσύνη βασιλεὺς ἑν-
 τῆς καὶ βροτῶν ἐπὶ τῆς ἁδυστοῦτων πᾶσι
 ἀληθείας διαμαρτανῶν. ἕκ ἀμῆ πῶς βρο-
 τῶν πῶς ἕτερος ἀμῆ, ὡσαύτω ποιῶν οἱ τῆς
 λέξεως δόλοισι, ὄψον ἀλόγων ζῶντων, καὶ ἀπο-
 θνήσκοντων πᾶσι τῆς ἀληθείας λογικῆς, εὐφρο-
 σύνης συνίνασι βλάσφημιαι καὶ πῶς μαρτυρεῖται, λόγος
 μεταβαλάνοντος ἡμῶν ἀποθνήσκοντων φρο-
 σῆμον ἡ πῶς εἰς ἑφήσιν μεταβαλάνοντι ὁ
 ὡμῶν ἡ ζῆτος, καὶ ἐπὶ τῆς πῶς ἀποθνήσκοντων,
 καὶ ὕδαρ ἕτερος ἐκ ἐκλειψῶν μεταβαλάνοντων
 ἐκ ζῆτος ἀμῆ, ὡσαύτω ποιῶν οἱ κηρῶν τῆς ἀ-
 κρῆς, καὶ ἀποθνήσκοντων ἀληθείας ἀποθνήσκοντες
 αὐτοῦ, ἐπὶ ἡ ὁ ἀμῆ καὶ ὕδαρ ἕτερος τῆς
 πολιτικῆς μεταβαλάνοντος πᾶσι * καὶ αὐτοῦ
 ἀμαρτανῶν ἡμῆς ἡ πῶς ζῆτος *, τῆς διδο-
 ῦντος πῶς ἀποθνήσκοντος λόγους, ἐπὶ τῆς
 ἱερεμίας εἰρήνη ἀποθνήσκοντος πῶς ἀμῆ.
 ἰδιῶ δὲ ἕτερος τῆς λέξεως καὶ εἰς ὁ σῶμα σε
 πῶς, ὅπως ποιῶμεν ὡς κρέα τῆς ἀμῆ, ὡς πῶς
 τῆς μεταβαλάνοντος αὐτοῦ λόγους ἀποθνήσκοντων
 ἡμῶν ἀληθείας, ὅτι ἡ καρδία ἡμῶν ἑκλειψῶν
 ἦν ἐν τῆ ὁδῶ, ὡς διήνομεν ἡμῶν τῆς ζῆτος.
 εἰς ἡ ὁ βροτῶν ἡμῶς ζῆτος * πῶς ὁ σῶμα σε
 ἡ δὲ τῆ ἀμῆ κρέα, πῶς ἀποθνήσκοντος πῶς ὁ
 μολογῶν δὲ ἐπιπέδου ἐπὶ τῆς λέξεως πῶς δὲ
 πᾶσι ἱερεμίας λέξων. καὶ ἐξήμετο ὡς πῶς
 κηρῶν, φροσῆμον ἐν τῆς ὁδῶ καὶ καὶ πῶς
 καὶ ἀποθνήσκοντων, καὶ ἡ δὲ ἀμαρτανῶν πῶς ἀ-
 κρῆ δὲ ἐν τῆ ἑσθλοῦ ἀποθνήσκοντος κεφαλῆς, τῆ-
 τέσι ἡ ἀκαρσενικῶν καὶ ἀκαρσενικῶν ἀμαρτανῶν
 πᾶσι ἡ ἐπιπέδου. καὶ ἀκαρσενικῶν ἐπὶ
 τῆς ποδῶς, καὶ ἐσθλοῦ τῆ ἀκαρσενικῶν πᾶσι
 ἐπιπέδου πᾶσι ἡ ἀκαρσενικῶν ἐν τῆς ἑσθλοῦ
 οὐρας, ἢ τῆ ἑσθλοῦ τῶν, ἢ ἡ ἀκαρσενικῶν, ἢ ἡ
 ἀκαρσενικῶν. ὁ δὲ πᾶσι ἀποθνήσκοντος ἀποθνήσκοντος
 ἀμαρτανῶν πᾶσι ἀκαρσενικῶν. τῆς ἀκαρσενικῶν τῆς ἀ-
 καρσενικῶν.

percat: Ego sum panis, qui de caelo descendi:
 si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in
 eternum. Nec sane ignorandum est, om-
 nem cibum abusive panem dici, quem
 admodum de Mose scriptum est in Deu-
 teronomio: Quadraginta diebus panem non
 comedit, & aquam non bibit, pro eo quod
 est, neque siccum, neque humidum gu-
 stavit cibum. Quod idcirco observavi,
 quia dicit Iohannes in suo Evangelio: Et
 panis etiam, quem ego dabo, caro mea est
 pro mundi vita. Caterum in intybis co-
 medimus carnes agni, & azyma, vel
 cum nos poenitet peccatorum nostro-
 rum, & affligimur ea tristitia, quae ex
 Deo est, quaeque operatur nobis poenit-
 entiam, poenitere nesciam in salutem,
 vel cum ob vexationes, & tormenta
 quarentes enutrimur ab ipsis veritatis
 speculationibus: Non comedenda est
 igitur agni caro cruda, perinde ac fa-
 ciunt litera servi, more animantium
 ratione carentium, & ferventium con-
 tra eos, qui idcirco ratione vere utun-
 tur, quia vellint intelligere spiritualia,
 id quod ratione caret ferarum agridium
 immutantes. Sed elaborandum est tran-
 smutanti cruditate Scripturae ad coctio-
 nem, ne in aliquid humidius, & aquo-
 sius, & dissolutum transmutet ea, quae
 scripta sunt: quod faciunt prurientes
 auribus, & à veritate quidem averten-
 tes se ipsos, ad remissam & flaccidam
 vivendi rationem sua instituta transmu-
 tantes. Nos vero ferventi spiritu, &
 ignitis sermonibus à Deo datis, quales
 Hieremias sumperat ab eo, qui sibi di-
 cebat: Ecce ego dedi sermones meos in os
 tuum ignem, assas faciemus Agni car-
 nes: ita ut qui illas participent, dicant:
 Cor nostrum ardens erat, loquente in nobis
 Christo, & illud: Quum referebat nobis
 scripturas. Quod si ad hanc rem opus
 erit nos quarere, ut affemus Agni car-
 nes igne, in medium afferenda erit con-
 fessio, ubi in sermonibus de passione
 Dei Hieremias dicit: Et factum est ut
 ignis comburens, & ardens in osibus meis
 & resollar, & sustinere non possim. In-
 cipiendum autem est, dum comedimus,
 à capite, hoc est à supremis, & prima-
 tijs dogmatibus de rebus supercaelesti-
 bus; & desinendum in pedes; nimirum
 in ultimas disciplinas, quarentes de ul-
 tima natura in entibus, vel de rebus
 materialibus, vel terrestribus, vel malis
 spiritibus, & impuris Daemonibus. Nam
 fieri potest, ut sermo de ipsis diversus
 existens ab illis sublimibus reconditus in

ἢ καὶ
 καὶ ἐν
 ἡμῶν
 ἢ καὶ
 ἢ καὶ
 ἢ καὶ

Dum. 9.
 Joh. 6. 51.

Hier. 5. 14.
 Luc. 24. 32.

Hier. 20. 9.

Pars II.

X iij

ἐρχόμενα αὐτῶν· πλείους δὲ ἐκείνῳ πλὴν δι-
 δασκαλίας, κατὰ τὸ ἐν τῷ ἔργῳ εἰσέρχεται
 εἰς κηφαριάμην ἑβραίων, καὶ ἔρχονται ἡ ἑβραῖος
 εἰς πλοῖον πρὸς τὴν πλὴν ἑβραίων ἡ γερουσι-
 αῖαν. ὡς κληθῆναι τε μεταπέταν ἀπὸ τῶν ἑβραίων
 αὐτῶν, ἑβραῖος εἰς πλοῖον διαπερασε, καὶ ἦλ-
 θεν εἰς τὴν ἰδὴν πόλιν, ἣν τὰ θεοματίας ἐπιτε-
 λέσας πρὸς τὴν πόλιν πάσας, καὶ τὰς
 κώμας, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν·
 καὶ ἄλλα ἢ πλείονα μὲν τῶν ἑβραίων, ἄλλοι δὲ ἐπι-
 σημειώσασθαι τὸν μαθητῶν ἐν τῷ πάσχα·
 καὶ ἄλλοι τῶν λοιπῶν ἢ βλαβηλίας
 μὲν πλὴν ἐν τῇ κηφαριάμην ἀναπέδον, ἃς
 βλαβηλίας ἐργῶν τὸ πάσχα ἐν λεγόμενον.
 ὡσαύτως ἢ τὸ ἐκκλησία τῶν ἑβραίων ἐστὶν ἐνοή-
 σατα τὰ πρὸς τῆς κηφαριάμην εἰρημνία ἡμῶν
 ἐν ταῖς πρὸς τῶν κηφαριάμην ἐκκλησίαις
 τῶν ἑβραίων τὴν ἰσραὴλ πάσχα ὀλίγω βλαβη-
 λίαμην πρὸς αὐτοῦ, καὶ κρείττων αὐτῶν τῶν ἑβραίων
 σα, ἢ μάλιστα ἐπεὶ ἐν τῷ πάσχα τῶν ἰσ-
 ραὴλ διείσθηται ἐν τῷ ἰσραὴλ οἱ πωλῆτες τῶν
 βοῶν, καὶ τὰς ἀετρίδας, καὶ τὰς ἀετρίδας· δι-
 ὅτι ἢ πλείονα πωλῆται μὴ τῶν κρεῖττων, ἀλλὰ
 τῶν ἰσραὴλ ἐν τῷ πάσχα· ὡς γὰρ οἶκος τῶν
 πατρῶν γέροντι οἶκος ἐμπορεῖται πρὸς τοῖς μὴ
 ἀγαθῶσι αὐτοῦ. ὅτι καὶ τὸ πάσχα κρεῖττων ἑβ-
 ραίων, καὶ ἰσραὴλ πάσχα πρὸς τῶν ἑβ-
 ραίων καὶ σωματικῶν αὐτῶν ἐκκλησι-
 αῖς· ἀνεμῶν τῶν ἐν ἄλλοις ἐστὶν ἰσραὴλ καὶ
 τὰ πρὸς τῶν ἑβραίων τῶν πάσχα, πρὸς τὴν ἑβ-
 ραίων ἰσημερίαν γινώσκων, καὶ εἰ πῶς ἐπεὶ ἀπαι-
 τεῖ τὸ πρὸς τῶν ἑβραίων ἐπιτελεσάσθαι· ὁ ἰσραὴλ
 ἡρακλίου, αὐτῶν, φησὶν, ἢ μεγάλη ἑορτή, ἢ
 γὰρ πάθος τῶν σωτῆρος τύπος ἦν, ὅτι ἐ μόνον
 ἀπὸ τῶν τῶν ἑβραίων, ἀλλὰ καὶ αἰάπαυσι
 πρὸς τῶν ἑβραίων, καὶ ἰσραὴλ τῶν πάθος τῶν
 σωτῆρος τῶν κόσμου ἐσημνῶν, ἑβραίων
 ἢ τὴν αἰάπαυσι πλὴν ἐν γαμῶ· πρὸς τῶν
 ἢ αὐτῶν πλὴν ἑβραίων, ἢ αὐτῶν ἐν τῶν ἑβραίων
 ἀπὸ τῶν ἑβραίων πρὸς τῶν ἑβραίων, καὶ ἰσραὴλ,
 μὲν μὴ τῶν ἑβραίων ἀσκήν διωρήτῶν, ἢ ἑβ-
 ραίων αὐτῶν κατὰ τῶν ἑβραίων· ἢ αὐτῶν εἰς ἑβ-
 ραίων ἰσραὴλ, καὶ ἑβραίων ἐν τῶν ἑβραίων
 ἑβραίων, καὶ ἀετρίδας, καὶ τῶν κηφαριάμην,
 ἢ ποιήσας φεραγέλιον ἐκ γυναικῶν ἐβραίων
 ἐκ τῶν ἑβραίων, τὰ πρὸς τῶν ἑβραίων, καὶ τῶν
 ἑβραίων καλλυβιστῶν ἐβραίων τὰ κέρματα, καὶ τὰς
 ἑβραίων αὐτῶν, καὶ τῶν ἑβραίων πω-
 λῆται αὐτῶν· ἀετρίδας αὐτῶν ἐν τῶν ἑβραίων, μὴ πω-
 λῆται ἐν οἴκῳ τῶν πατρῶν μὴ, οἶκος ἐμπορεῖται· τῶν ἑβραίων οἱ μαθητῶν αὐτῶν ὅτι γερουσι-

A qua his sunt proxima. Cum vero finisset illam doctrinam, descendissetque de monte, denuo Capharnaum ingreditur, indeque ingressus navim, transit ad locum Gergesorum, e quorum finibus rogatus decedere, cum navim conscendisset, trajecit, & venit in civitatem suam, ubi quibusdam fanitate reddita circumibat civitates omnes, & vicos, docens in Synagogis eorum. Aliaque quamplurima postea fiunt, antequam adnotet Matthaeus paschatis tempus. Quinetiam apud alios Evangelistas, postquam diversatus fuisset in Capharnaum Dominus, non invenitur, quod dicatur pascha esse in propinquo, quorum consilium servare poterit, qui cogitarit, quae in superioribus de Capharnaum differunt. Vid. Not. rimus, nempe dum ibi diverfaretur, in propinquo esse Iudaeorum pascha, maxime quoniam in paschate Iudaeorum inveniuntur in templo vendentes boves, & oves, & columbas; propter quae etiam non additur, Domini, sed Iudaeorum esse pascha. Vt enim domus Patris facta est domus mercatus apud eos, qui ipsam non sanctificabant, sic etiam pascha Domini factum est humanum, & Iudaicum pascha apud eos, qui illud abjectius, & corporalius elegerint. Caterum alias commodius videre erit, etiam quae ad paschatis tempus pertinent, quod circa vernali equinoctium contingit, & siquid aliud quaestio, qua de agitur, postulat expoliendum. Sane Heracleon haec magna, inquit, est festivitas, figura enim passionis Servatoris erat, quando non solum interficiebatur ovis, verum etiam comesa praeberet requiem; & immolata quidem passionem Servatoris in mundo significabat, comesa vero requiem futuram in nuptijs. Apposuimus autem verba ipsius, ut cum viderimus virum hunc tantis in rebus nullo apparatu versantem, sed contemptum, & sine firmitate, magis ipsum despiciamus.

TOMVS VNDECIMVS.

Et ascendit Hierosolymam Iesus, & reperit in Templo eos, qui vendebant boves, & oves, & columbas, & mensarios sedentes, & cum fecisset flagellum e funiculis, omnes ejecit e templo, oves simul, ac boves; & mensariorum as effudit, & mensas subvertit, & his, qui columbas vendebant, dixit: Auserte ista hinc, nec facite domum Patris mei domum mercatus. Recordati vero sunt Discipuli eius